

Maria Elisabet Laurén

PASSION VALLASSA JA PERINTEEN VANKINA

Argentiinalaisen tangon esityksen rakentamiseen liittyvät opetus- ja koreografiset menetelmät

PASSION VALLASSA JA PERINTEEN VANKINA

Argentiinalaisen tangon esityksen rakentamiseen liittyvät opetus- ja koreografiset menetelmät

Maria Elisabet Laurén
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Tanssinopettaja
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Tanssinopettajan koulutusohjelma, seurataanssin suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Maria Elisabet Laurén

Opinnäytetyön nimi: Passion vallassa ja perinteen vankina - Argentiinalaisen tangon esityksen rakentamiseen liittyvät opetus- ja koreografiset menetelmät

Työn ohjaaja: Petri Hoppu

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Kevät 2017

Sivumäärä: 51 + 8 liitesivua

Opinnäytetyössäni tutkin taiteellista ja pedagogista projektia, joka toteutui keväällä 2015. Tein argentiinalaisen tangon oppilaitteni kanssa tanssiesityksen HelaTango-festivaalille. Teimme tangokoreografian Osvaldo Pugliesen kappaleeseen "Recuerdo" ja tanssiohjelman festivaalin päätöskonserttiin. Koreografian rakentamisessa käytimme yhteistoiminnallisia menetelmiä ja koreografi Gonzalo Orihuelan menetelmiä. Gonzalo Orihuela on moderni tangokoreografi.

Halusin selvittää minkälaisia koreografisia mahdollisuuksia yhteistoiminnalliset oppimismenetelmät tuovat ja minkälaisia mahdollisuuksia ja haasteita koreografi ja opettaja kohtaa rakentaessaan koreografiaa harrastajatanssijoiden kanssa. Tutkin myös näiden tekijöiden vaikutusta esityksen tyyliin. Lähtöoletuksena oli, että harrastajatanssijoiden kanssa näillä metodeilla tuloksena olisi moderni tangokoreografia.

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja metodini etnografinen. Aineistona ovat videotallenteet esityksistä, videotallenteita harjoituksista, omat kirjalliset muistiinpanoni, harjoitusaikataulu ja -suunnitelma, ja ohjaajien ja ryhmän kommentit harjoituksiin liittyen.

Opetuskäyttöä varten kerron argentiinalaisen tangon historiasta ja näyttämötangon eri tyyleistä. Kuvaan myös omaa taiteellista ja pedagogista prosessiani opettajana ja koreografina.

Valmiissa koreografiassa on nähtävillä sekä yhteistoiminnallisuus että Gonzalo Orihuelan menetelmien käyttö. Esityksen tyyli on perinteinen showtango, joten nämä menetelmät ja esiintyjien kokemattomuus eivät ohjanneet tanssia modernin näyttämötangon suuntaan. Tähän vaikutti se että menetelmät olivat uusia koko ryhmälle ja niitä ei harjoiteltu ja käytetty systemaattisesti. Myös aika oli rajallinen, ja harrastajatanssijat tarvitsivat koreografisen materiaalin tuottamiseen ja harjoitteluun runsaasti aikaa. Koreografia tehtiin musiikkilähtöisesti, eikä sille valittu erityistä teemaa. Oppilaani halusivat oppia perinteistä showtangoa, ja tämä näkyy koreografiassa.

Menetelmien käyttöä on tarkoitus jatkaa. Yhteistoiminnallisten menetelmien käyttöä on toteutettava suunnitelmallisemmin ja siihen on varattava aikaa. Myös teeman käyttöä on tarkoitus kokeilla.

Asiasanat: Argentiinalainen tango, yhteistoiminnallinen oppiminen, koreografia

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Dance teacher, social dancing

Author: Maria Elisabet Laurén

Title of Bachelor's thesis: Driven by passion, chained by tradition – Pedagogical and choreographical methods for creating an Argentine tango dance performance

Supervisor: Petri Hoppu

Term and year of completion: Spring 2017

Number of pages: 51 + 8

In my Bachelor's thesis I study an artistic and pedagogical project that was realized in the Spring 2015. I built a dance program to the main concert of an Argentine tango festival with my tango students. We made a tango choreography to a tango called "Recuerdo" by Osvaldo Pugliese. We used co-operative learning methods to build the choreography. We also used choreographical methods of Gonzalo Orihuela, who is a contemporary tango choreographer.

The aim of the study was to find out what kind of choreographical possibilities co-operative learning methods create, and what kind of possibilities and challenges the choreographer and teacher faces when creating a choreography with amateur dancers. I also observed the impact of these methods to the style of the choreography.

This study was a qualitative research, and an ethnographic research method was used. The research material was the videos of the performances, the videos from the rehearsals, the program of the rehearsals, my own notes, and the conversation of the group on Facebook.

For a pedagogical use, I write about the history of Argentine tango and the different stage tango styles. I also describe my own artistic and pedagogical process as a choreographer and a teacher.

In the finished choreography the use of co-operative methods and the methods of Gonzalo Orihuela can be seen. The style of the dance is traditional show tango. The research shows that these methods and the lack of experience in show tango do not automatically lead to a contemporary style of tango. The methods were new to the group, and the time was limited. The dancers also wanted to learn traditional show tango.

The plan is to continue using these methods with the group for a future choreography. Gonzalo Orihuela also says that you have to know the traditions to be able to create something new.

Keywords: Argentine tango, co-operative learning, choreography

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	7
	2.1 Projektin lähtökohdat.....	7
	2.2 Opinnäytetyön tavoite	9
	2.3 Tutkimuskysymykset ja menetelmät	10
3	ARGENTIINALAINEN TANGO ESITTÄVÄNÄ TANSSINA	12
	3.1 Argentiinalaisen tangon tyyleistä.....	12
	3.2 Historia	13
	3.3 Uudet tuulet näyttämöllä	16
	3.4 Omat kokemukseni tanssijana	18
4	YHTEISTOIMINNALLINEN OPPIMINEN	22
	4.1 Yhteistoiminnallisen oppimisen periaatteita	22
	4.2 Yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmiä	24
5	PROJEKTIN TOTEUTUS JA ANALYSOINTI	27
	5.1 Projektin osallistujat, aikataulu ja resurssit.....	27
	5.2 Menetelmien toteuttaminen käytännössä.....	29
	5.3 Koreografian rakentaminen ja toteutuminen	31
	5.4 Esityksen ja konsertin ohjelman suunnittelu	34
	5.5 Esitykseen valmistautuminen ja esitys.....	35
	5.6 Ryhmän palaute esityksen jälkeen.....	37
	5.7 Yhteenveto.....	38
6	POHDINTA.....	41
	6.1 Työn tulosten ja tulkintojen pohdinta.....	41
	6.2 Päätelmät.....	44
	6.3 Oman työni reflektointi	45
	6.4 Mahdolliset jatkotutkimus/projektiaiheet.....	47
	LÄHTEET.....	49
	LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee argentiinalaisen tangon esitysprojektia, joka toteutui Tampereella keväällä 2015. Kokosin tango-oppilaistani esiintymisryhmän vuoden 2015 alussa. Halusin kokeilla uusia tapoja tuoda argentiinalaista tangoa näyttämölle ja toisaalta halusin opettaa oppilailleni seuratanssina tanssittavan salonkitangon lisäksi myös perinteistä showtangoa. Ryhmän tavoitteena oli tehdä esitys toukokuussa järjestettävään paikalliseen tangotapahtumaan HelaTango-festivaalille. Minun tehtävänäni oli myös suunnitella tanssiohjelma festivaalin tangokonserttiin. Jokaisella tanssijalla oli yhteisen tavoitteen lisäksi oma tavoitteensa ryhmään osallistumisen suhteen. Henkilökohtaiset tavoitteet olivat hyvin erilaisia taustoista ja persoonista riippuen: voittaa esiintymispelko, uskaltaa esiintyä elämänsä ensimmäistä kertaa tanssien ja oppia showtangokuvioita. Oma tavoitteeni oli luoda ryhmäkoreografia, joka tehdään yhdessä ryhmän kanssa niin, että lopputuloksessa näkyy minun koreografisen visioni lisäksi ryhmän jäsenten panos. Tämän tavoitteen arvelin saavuttavani yhteistoiminnallisten oppimismenetelmien ja koreografi Gonzalon Orihuelan menetelmien avulla. Halusin oppia käyttämään erilaisia koreografisia ja pedagogisia menetelmiä ja löytää toimivia menetelmiä esityksen rakentamiseen ryhmän kanssa, jossa esiintyjillä ei ole kokemusta showtangosta eivätkä ole ammattitanssijoita.

Tästä projektista muotoutui opinnäytetyöni. Opinnäytetyöni sisältää pedagogisen ja taiteellisen projektin, joka toteutui keväällä 2015, ja kirjallisen osuuden, jossa tarkastellaan ja analysoidaan tätä projektia laadullisen tutkimuksen näkökulmasta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerron tanssi- ja esitysprojektin lähtökohdista ja ryhmän kokoonpanosta. Kerron myös hieman omasta taustastani opettajana ja koreografina sekä uusista menetelmistä, joita halusin oppia käyttämään. Kuvaan opinnäytetyön taiteelliset ja pedagogiset tavoitteet. Lisäksi tuon esiin opinnäytetyön tutkimukselliset näkökohdat.

2.1 Projektin lähtökohdat

Olen argentiinalaisen tangon tanssija ja opettaja. Tanssin salonkitangoa, tango nuevoa ja showtangoa. Tanssin sekä improvisoitua paritanssia että koreografioita. Opetan argentiinalaista tangoa parini Pasi Laurénin kanssa tamperelaisen tangoyhdistyksen Tango aMoroson järjestämällä tunneilla. Työskentelemme yhdessä Carina Quirogan ja Arttu Artkosken kanssa. Opetamme tiettyihin peruskuvioihin ja improvisaatioon perustuvaa salonkitangoa ja tango nuevoa. Johtoajatuksena on opettaa improvisointiin perustuvaa paritanssia, jota voi tanssia kenen tahansa tuntemattoman (argentiinalaista tangoa osaavan) parin kanssa Suomessa ja ulkomailla. Oppilaamme oppivat taitaviksi seuratanssijoiksi, jotka eivät hämmenny erilaisista tyyleistä tai eri tavoilla tanssivista pareista. Oppilaille opetetaan jo alkeista alkaen lajietiketin mukainen käyttäytyminen tanssilattialla: ei ohiteta, ei törmäillä, ei heilutella jalkoja miten sattuu, ei tehdä sosiaalitanssiin sopimattomia kuvioita. Tällainen opetus tuottaa tietynlaisia tanssijoita: taitavia sosiaalitanssijoita, jotka osaavat toimia siisteissä salonkipuitteissa. Itse kuitenkin nautin suunnattomasti myös vaikeista kuvioita ja pitkistä sarjoista, ja rakastan hyppiä ja heilutella jalkojani – nämä kaikki ovat asioita, joita ei seuratanssissa sovi tehdä. Olen miettinyt mikä olisi sopiva tapa opettaa myös tangon muita tyyliä kuten showtangoa. Voisinko näyttää oppilailleni, että elämää on myös salongin ulkopuolella? Varmasti on minun lisäkseni muitakin jotka nauttivat erilaisista haasteista!

Tango-opettajan työhön kuuluu olennaisena osana myös esiintyminen. Parini Pasiin kanssa esiinnyn sekä improvisoiden että itse tehtyjä koreografioita esittäen. Meillä on myös muutama ulkopuolisen koreografian tekemä koreografia, ja muutamaa koreografiaa olemme työstäneet yhdessä toisten tanssijoiden tai opettajien kanssa. Olemme myös esiintyneet kolme kertaa 4-6 parin tangoshowssa, jossa on ollut monenlaisia tapoja tehdä koreografioita. Olen itse tehnyt

koreografioita minulle ja parilleni. Ennen kevään 2015 projektia olin tehnyt myös yhden koreografian neljän parin ryhmälle, jossa oli kokeneita tango harrastajia.

Aluksi koin koreografioiden tekemisen hyvin vaikeaksi, sillä olin hyvin kriittinen jokaista omaa ideaani kohtaan. Olin myös hyvin kriittinen parini ideoiden suhteen, joten eteneminen koreografisessa prosessissa oli hyvin hankalaa ja hidasta. Useampien koreografioiden tekeminen auttoi: kasvoi luottamus siihen, että ehkä paras koreografia on valmis koreografia, ja kunhan jotain on valmiina, niin sitä on mahdollista muokata. Kaipasin kuitenkin myös omaan koreografiseen prosessiini lisää työkaluja.

Minulla oli hyvä kokemus ryhmässä työskentelemisestä kesältä 2014, jolloin työskentelimme yhdessä: minä, Pasi Laurén, Carina Quiroga ja Arttu Artkoski. Päätimme tehdä yhteisen esityksen paikalliseen tangotapahtumaan syyskuussa 2014. Työskentely tässä ryhmässä oli yhtäkkiä helppoa. Oli helppo sanoa kaikkien ideoille kyllä, ja avoimesti kokeilimme kaikkien ehdotuksia. Oli hienoa, että itse en ollutkaan vastuussa kaikesta, ja oli hienoa, että lopputulos ei ollut pelkästään minun varassani. Neljän ihmisen kokemus ja ideat muotoutuivat hienoksi esitykseksi, joka oli hyvin erilainen mitä olisin yksin saanut aikaan: esitys jossa oli jokaisen meistä kädenjälki. Halusimme jatkaa työskentelyä yhdessä.

Itse olen inspiroitunut uusista tavoista tuoda argentiinalaista tangoa näyttämölle. Olen seurannut monien modernien tangokoreografioiden työskentelyä ja nähnyt heidän teoksiaan. Olen vaikuttunut heidän tavastaan ilmaista kaikkia mahdollisia tunteita ja kaikenlaisia inhimillisiä tarinoita argentiinalaisen tango liikekielellä. Hain tietoa, taitoa ja inspiraatiota argentiinalaisen tango alkulähteiltä Buenos Airesista. Syksyllä 2014 olin parini Pasi Laurenin kanssa Buenos Airesissa tanssija ja koreografi Gonzalo Orihuelan kurssilla "Nuevas tendencias de tango escénico - Näyttämötango uusia tuulia". Orihuela on perustanut tanssiryhmän Kambras, joka on tehnyt useampia moderneja tangoteoksia näyttämölle. Orihuelan teoksissa vaikuttavaa on tango klassisen liikekielen ja modernin ilmaisun samanaikainen läsnäolo.

Orihuelan kurssilla teimme erittäin mielenkiintoisia harjoituksia (liite 1). Orihuelan käyttämät menetelmät ovat vahvasti draamakasvatuksen menetelmiä. Hän on opiskellut teatteria ja sanoo itsekkin että hän etsii inspiraatiota ja tekniikoita tango ulkopuolelta (Alternativa Teatral 2017, viitattu 19.3.2017). Näillä menetelmillä loimme jokaisella kurssikerralla pienoisteoksia, joissa käytettiin tango liikekieltä ja perinteistä kuvastoa. Kurssilla oli lisäksi sellainen erityispiirre, että

Orihuela oli lähes liikuntakyvytön selkäsairauden vuoksi. Hän ei pystynyt kunnolla edes kävelemään, vaan makasi salin laidalla ja ohjeisti meitä sanallisesti. Hänellä oli assistentti, joka kierteli salissa ja auttoi meitä, mutta mitään ei näytetty meille valmiiksi, vaan saimme ihan itse luoda tanssimme tehtävänannon ja oman kokemuksemme perusteella.

Olin hyvin vaikuttunut tavasta, jolla Orihuela ohjeisti meitä. Tehtävät olivat selkeitä, mutta antoivat hyvin paljon vapauksia, ja kaikki tanssijat ja ryhmät toteuttivat ne eri tavoilla. Halusin tuoda tämän harjoitus- ja luomistavan Tampereelle. Tämän kurssin ja aiemman hyvän tamperelaisen ryhmätyökokemuksen inspiroimana perustin esiintymisryhmän paikallisen tangoyhdistyksemme huomassa. Mukaan ryhmää luotsaamaan tulivat parini Pasi Lauren sekä kollegani Carina Quiroga ja Arttu Artkoski, ja minä otin ryhmästä vastuun.

2.2 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön taiteellisena tavoitteena oli tehdä tangoesitys ja ryhmäkoreografia, jossa minun koreografisen visioni lisäksi näkyy jokaisen tanssijan kädenjälki. Työvälineinä minulla olivat yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmät, Gonzalo Orihuelan menetelmät ja omat kokemuksen kautta opitut menetelmäni. Minulla oli utuinen visio uudenlaisesta tangokoreografiasta. Koin ainutlaatuisena mahdollisuutena sen, että oppilaillamme ja ryhmän jäsenillä ei juurikaan ollut kokemusta argentiinalaisen tangon esittämisestä tai showtangosta. Hypoteesini oli, että näiden menetelmien avulla yhdessä kokemattomien harrastajatanssijoiden kanssa kykenisimme luomaan modernin tangoesityksen, joka olisi vapaa kliseistä.

Projektin pedagogisena tavoitteena oli oppia käyttämään erilaisia toimintamalleja ja -menetelmiä esityksen rakentamisessa ja löytää toimivia menetelmiä esityksen rakentamiseen ryhmän kanssa, jossa esiintyjät eivät ole kokeneita eivätkä ammattitanssijoita. Halusin myös opettaa oppilailleni showtangoa ja klassiseen tangokoreografiaan ja esiintymiseen liittyviä asioita. Omia henkilökohtaisia tavoitteitani oli saada aikaan valmis ryhmäkoreografia ja oppia armollisuutta itseäni kohtaan prosessin aikana. Kullakin tanssijalla oli lisäksi oma henkilökohtainen tavoitteensa projektin suhteen.

Opinnäytetyöni kirjallisen osuuden tavoite oli kuvata ja analysoida kevään 2015 projektin kulkua. Kuvaan projektin taiteellista osuutta omasta subjektiivisesta näkökulmastani koreografina ja

arvioin taiteellisen visioni toteutumista. Kerron myös argentiinalaiseen näyttämötangoon liittyvistä ilmiöistä, koska ne toimivat lähtökohtina omalle toiminnalleni, ja peilaan valmista koreografia niihin. Tutkimuksellisen osuuden tavoite on selvittää, mitä voin oppia projektista tieteellisen näkökulman avulla, ja miten voin kehittää omaa toimintaani tulevia projekteja varten. Tämä opinnäytetyö toimii myös kirjallisena dokumenttina, kiitoksena ja muistona ryhmämme tanssijoille upeasta yhteisestä projektista.

2.3 Tutkimuskysymykset ja menetelmät

Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa tarkastelen ja analysoin kevään 2015 pedagogista ja taiteellista projektia tieteellisenä tutkimuksena. Metodologisesti kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa käytän etnografisia menetelmiä. Laadullinen tutkimus sopii tilanteeseen, jossa tutkitaan henkilöiden ja ryhmän kokemuksia ja halutaan ymmärtää käyttäytymistä ja toimintoja (Räsänen 2017, viitattu 26.3.2017). Tutkimuskohteena on esiintymisryhmä, esityksen rakentamisen prosessi, oma toimintani opettajana ja koreografina ja valmis koreografia.

Laadullinen analyysi on usein aineistolähtöistä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 21.3.2017). Aineistona minulla on videotallenteet esityksistä, videotallenteita harjoituksista, omat kirjalliset muistiinpanoni, harjoitusaikataulu ja -suunnitelma ja ohjaajien ja ryhmän kommentit harjoituksiin liittyen. Harjoitusaikataulu ja kommentit on julkaistu esiintymisryhmän Facebook-ryhmässä, ja olen kirjoittanut ne taulukon muotoon (liitteet 3 ja 4). Aineistona minulla on myös omat sisäiset kokemukseni projektista, sillä olin itse mukana havainnoivana osallistujana.

Etnografisen menetelmän mukaisesti tarkastelen aineistoani havainnoimalla. Havainnoin videoilta tangotyyliä ja käytettyä materiaalia ja liikettä. Havainnoin, onko näkyvissä oma koreografinen visioni ja näkyykö yhteistoiminnallisten oppimismenetelmien ja Gonzalon menetelmien käyttö. Harjoitusaikataulusta ja -muistiinpanoista havainnoin menetelmien käyttöä ja arvioin niiden näkymistä lopputuloksessa eli koreografiassa. Havainnoimalla aineistoani pyrin saamaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisia koreografisia mahdollisuuksia tuo yhteistoiminnallisten oppimismenetelmien soveltaminen?

- Millaisia haasteita ja mahdollisuuksia opettaja/koreografi kohtaa argentiinalaisen tangon ryhmäkoreografian rakentamisessa harrastajatanssijoiden kanssa?

Taiteellinen visioini ja tieteellinen hypoteesini oli, että yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmien ja Gonzalo Orihuelan menetelmien avulla yhdessä kokemattomien harrastajatanssijoiden kanssa kykenemme luomaan modernin tangoesityksen joka on vapaa klisheistä. Tarkastelen ja analysoin valmista koreografiaa myös tämän lähtöoletuksen valossa.

Kevään 2015 projektissa on myös toimintatutkimuksen piirteitä. Toimintatutkimus voidaan määritellä prosessiksi, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen entistä paremmiksi. Se on ongelmanratkaisua, jossa yhdistyy teoria ja käytäntö. (Kajaanin ammattikorkeakoulun Opinnäytetyöpakki, viitattu 25.3.2017.) Projektissani oli kyse juuri tästä, sillä halusin oppia uusia menetelmiä ryhmäkoreografian tekoon ja halusin kehittää omaa osaamistani ja menetelmien käyttöä tulevia projekteja varten.

Toimintatutkimuksessa tavallisesti käytetty menetelmä on diskurssi eli yhteisesti hyväksytyihin näkemyksiin etsiytyvä keskustelu. Ryhmä ja tutkija tarkastelee toimintaa kriittisesti omien kokemustensa perusteella ja yhteisten tavoitteiden suhteen. Tutkimusprosessi on syklinen: suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi eli toiminnan arviointi vuorottelevat (Virtuaaliammattikorkeakoulu, viitattu 25.3.2017).

Keskustelua ja reflektointia tapahtui jokaisella harjoituskerralla koko ryhmän kanssa. Lisäksi sitä tapahtui harjoitusten välissä ryhmäläisten ja muiden ohjaajien kanssa sekä kasvokkain että Facebook-ryhmässä. Tätä keskustelua tallentui Facebook-ryhmään, ja jonkin verran tein omia muistiinpanoja.

En kuitenkaan toteuttanut projektia kokonaisuena toimintatutkimuksena, vaikka siinä sen piirteitä onkin. Itse työskentelen tanssin opettamisen ja oppimisen suhteen lähes aina toimintatutkimuksen omaisesti eli kuvatun syklisen mallin mukaisesti: havainnoin ja reflektoin toimintaani, jotta voisin tarkentaa suunnitelmiani ja sitä kautta toimintaani. Tämän projektin ja tutkimuksen avulla haluan kehittää omaa toimintaani opettajana ja koreografina.

3 ARGENTIINALAINEN TANGO ESITTÄVÄNÄ TANSSINA

Tässä luvussa kuvailen pääpiirteittäin argentiinalaisen tangon tanssityylejä ja määrittelen nimet, joita niistä käytän tässä opinnäytetyössä. Luvussa 5 käytän näitä nimiä ja havainnoin ja analysoin esityksessä käytettyä materiaalia tämän määrittelyn pohjalta. Tässä luvussa myös kerron tangon historiasta erityisesti esiintymisen ja esittävän tanssin näkökulmasta. Kuvailen perinteistä showtangoa ja pyrin löytämään elementtejä, jotka ovat muuttuneet tangon kliseiksi. Tätä lukua tulen hyödyntämään myös opetustarkoituksessa. Kerron myös näyttämötangon nykypäivästä. Molemmat maailmat ovat toimineet inspiraationa projektilleni ja havainnoin aineistoani myös tästä näkökulmasta. Lopuksi kerron omista kokemuksistani esiintyjänä ja näyttämöllä. Tutkimukseni kannalta omat aiemmat kokemukseni ovat oleellisia, sillä tutkin myös itseäni koreografina ja arvioin omaa toimintaani.

3.1 Argentiinalaisen tangon tyyleistä

Argentiinalaista tangoa tanssitaan monella eri tyyllillä. Tyyleistä käytetään monia eri nimiä, ja tyylit myös sekoittuvat. Seuraavaksi kuvaan omin sanoin kolme eri tyyliä, jotka minun mielestäni parhaiten kuvaavat nykypäivänä tanssittavia tyyliä ja joita myös itse opetan. *Tango salón* eli salonkitango on elegantti suljetun tai puoliksi avoimen otteen tyyli, jossa tanssiote on rauhallinen, kävellään pitkillä askeleilla, tehdään taiturimaisia *giroja* eli pyöriviä käännöksiä ja rytmitetään tanssia intensiivisillä tauoilla. Jalkojen liike ja artikulaatio on korostunutta vartalon liikkeeseen verrattuna, ja naiset tekevät jaloillaan siroja koristeita. Tanssityylinä *tango nuevón* liike on joustavaa, tanssiotetta avataan ja rikotaan, elementit ovat monipuolisempia kuin salonkitangossa, dynamiikka on vaihtelevaa ja tanssijoiden koko keho tanssii. Showtango (*tango escenario*, *tango fantasía*) on näyttävä tanssityyli, jossa pääosissa on tekninen taituruus ja tulinen tunne. Intohimoa näytellään korostetusti, ja huimia temppuja lainataan muista showtansseista. Koreografiat on suunniteltu näyttämölle, ja monella esiintyjällä on ammatillinen tanssijan koulutus.

Argentiinalaisen tangon kaikkia eri tyyliä voi tanssia sekä seuratanssina että esittävänä showtanssina. Tangon perustekniikan tunteminen mahdollistaa tämän. Kaikilla tyyleillä on yhteisiä kuvioelementtejä, sillä saman kuvion voi toteuttaa eri tyylihin sopivana. Sekä salonkitangoa että tango nuevoa voi tanssia seuratanssina, eli viejä vie ja seuraaja seuraa.

Tanssi syntyy musiikin, tilan ja parin inspiroimana ilman sovittua koreografiaa. Molempia tyylejä voi myös käyttää esityksissä joko vapaalla viennillä tai koreografiana. Showtangoa harvoin tanssitaan vapaalla viennillä, mutta valmiinkin koreografian liikkeet ovat nykypäivänä yleensä vietyjä ja seurattuja, ei pelkkää itsenäisesti tehtävää koreografiaa. Vieminen ja seuraaminen myös esityksessä luo tanssiparin välille intensiivisen kontaktin, joka on kiinnostavaa katsojalle.

Minulle *tango nuevo* tarkoittaa tapaa ymmärtää, analysoida ja opettaa argentiinalaista tangoa. Yksi tärkeimmistä opettajistani on Gustavo Naveira, joka on yksi tangon uudistajista ja *tango nuevo* eli uuden tangon niin sanottu isä. Kaikkia tangon tyylejä voi rakenteellisesti analysoida *tango nuevo* -menetelmällä. Tämä analyysi on luonut uusia tapoja tanssia, jotka visuaalisesti saattavat näyttää uudelta (Merrit 2012, 49-81).

3.2 Historia

Argentiinalaiseen tangoon on aina kuulunut esiintyminen. Jo 1800-luvun lopussa, kun tangoa tanssittiin ilotaloissa ja *academioissa*, tanssijat esiintyivät toisilleen kilpailumielessä ja seuraavan tanssipartnerin huomiota kalastellen. 1890-luvulla tangotanssi nousi teatterien lavoilta Argentiinassa, ja 1910-luvulla se ehti Eurooppaan. Myös tanssikilpailuja järjestettiin jo 1910-luvulla Argentiinassa ja 1920-luvulla Euroopassa. Gustavo Bencrezy Saba kirjoittaa kirjassaan "The Quest for the Embrace" että parien välinen kilpailu on aina ollut olennainen osa tangoa. (2015, 55-75.)

Tangoa esitettiin myös elokuvissa, kuten Rudolph Valentino amerikkalaisessa elokuvassa "The Four Horsemen of the Apocalypse" vuonna 1921. Hän oli amerikkalaisten Vernon ja Irene Castlen oppilas, ja hän tanssi amerikkalaista tangoa. Valentino teki tunnetuksi *salida americanan* eli promenaadikuvion kävellessään parinsa kanssa kasvot samaan suuntaan käännettynä (tähän kuvioon kuuluu se ruusu suussa). Hän teki myös dramaattisia hyppyjä, joita näkee edelleen tangoesityksissä ja pysähdyksiä eli *corte*-askeleita, jotka olivat tyypillisiä 1900-luvun alun tanssille. Myös asullaan Valentino loi tangomuotia: hän oli pukeutunut gauchon eli argentiinalaisen karjapaimenen asuun pussihousuineen ja leveälierisine hattuineen. (Benzecry Saba 2015, 76.)

Eurooppalaiset kiinnittivät argentiinalaiseen tangoon monenlaisia eksoottisia mielikuvia hurjista karjapaimenista ja primitiivisistä intohimoista. Monet argentiinalaiset tanssijat joutuivatkin muokkaamaan tanssiaan ja asujaan eurooppalaisten mielikuviin sopiviksi, esimerkiksi juuri pukeutumalla gaucho-asuun. Toisaalta he joutuivat tyyllittelemään tanssiaan eurooppalaisen sivistyneistön hillittyyn makuun sopivaksi. Tangoesityksiä on siis kautta aikojen muokattu yleisön toiveiden ja odotusten mukaan. Jo sadan vuoden ajan seuratanssiin on näyttämöä varten lisätty roimasti intohimoa, ja tätä ihmiset edelleenkin odottavat näkevänsä. (Savigliano 1995, 119-125.)

Vuosia 1935-1955 sanotaan tangon kulta-ajaksi Buenos Airesissa. Tangoa tanssittiin laitakaupungin klubeilla ja keskustan tanssisalongeissa. Tanssia harjoiteltiin miesten kesken practicoissa ja naisten kesken kotona. Muutamia tanssikoulujakin oli. Tyylejä oli erilaisia riippuen asuinpaikasta ja tanssiyhteisöstä. Tietyllä alueella tyyliin kuului rauhallinen kävely ja pidemmät askeleet (salonkitango) ja toisissa paikoissa tanssittiin lyhyemmillä askeleilla ja suuntaa terävästi vaihtaen (*orillero*). Toisaalta kukin tanssija koetti tanssia yksilöllisesti ja omia kuvioita keksien. Myös eri orkesterien tahtiin tanssittiin eri tavoilla. Yhteistä kaikille tyylielle oli kuitenkin lähiote, jalkojen pitäminen lattiassa ja improvisaatio. Naisen rooli oli olla seuraaja: tanssiote oli syliote jossa ei paljon vapauksia suotu. (Benzecry Saba 2015, 95-102).

Benzecry Saba kertoo että ensimmäinen tanssija joka avasi tanssioitteen oli tanssija nimeltä Jorge "El Loco" Marquez. Anton Gazenbeek mainitsee julkaisussaan "Inside Tango Argentino", että Jorge Marquez olisi ollut Eduardo Arquimbaun opettaja (2013, viitattu 29.3.2017). 1940-luvun lopulla Marquez otti vaikutteita ihailemastaan Fred Astairesta ja alkoi tehdä uudentlaisia, jopa akrobaattisia liikkeitä: *ganchos*, *sacadas* ja *saltos*. Hän otti tilaa itselleen ja antoi tilaa naiselle. Uutta tyyliä alettiin kutsua nimellä *tango fantasía*, ja sitä alettiin tanssia esityksissä. Esityksissä tanssittiin myös salonkitangoa ja orilleroa. Benzecry Saban mukaan 1940-luvun lopulla keksittiin myös tyyli jossa nainen tanssi selkä miestä kohti, *baile d'espalda* (shadow position), jota käytetään edelleen showtangoesityksissä. (2015, 111-113.)

1950-luvulla tangotanssi oli suuressa murroksessa ja kehityksessä. Vanhan kaartin tanssijat kuten El Cachafaz olivat vielä elossa ja tanssivat, mutta uudet nuoret tanssijat kuten Juan Carlos Copes ja Eduardo Arquimbau otivat ensimmäisiä askeleitaan ja olivat valmiit viemään tanssia uuteen suuntaan. Myös vientityyli muuttui: viejä alkoi viedä rintakehällä ja vartalolla, kun aiemmin vienti tapahtui käsillä ja seuraajan selästä. 1960-luvulle tultaessa tanssijat tanssivat salonkitangon ja fantasiatangon sekoitusta. Siihen kuului kävelyt (*caminata*), matalat ja korkeat

voleot, sacadat, ganchot, hypyt, *girot* eli käännökset oikealle ja vasemmalle sekä *enrosquet*. Tätä tyyliä tanssittiin myös esityksissä. (Benzecry Saba 2015, 123, 160.)

1950-luvun puolivälissä tangon suosio alkoi hiipua. Laulettu tangon suosio alkoi kasvaa, ja tanssisalonkeja sulkeutui. Tanssittu tango siirtyi yhä enemmän näyttämölle ja televisioon, ja innostuneet nuoret tanssijat alkoivat ryhtyä ammattilaisiksi. Myös muiden tanssilajien ammattilaiset alkoivat kiinnostua tangosta: balettitanssijat ja kansantanssijat muodostivat tanssiryhmiä, jotka esittivät tangoa tuoden siihen oman esteettisen näkemyksensä. Isot orkesterit kuten Francisco Canaro ja Mariano Mores lähtivät kiertueille Argentiinaan ja ulkomaille, ja heidän kanssaan esiintyi tanssijoita. Tangotanssi alkoi eriytyä yhä selkeämmin seurataanssiin ja showtangoon. (Benzecry Saba 2015, 132-143.)

Esittävän tangon merkittävimmät parit olivat Juan Carlos Copes ja Maria Nieves sekä Gloria ja Eduardo Arquimbau. He aloittivat tanssimisen 1950-luvulla. Copes ja Nieves voittivat tanssikilpailun vuonna 1953, ja sen jälkeen esiintyivät Buenos Airesin kabareenäyttämöillä ja ulkomaankiertueilla. Gloria ja Eduardo tulivat tunnetuiksi koko Argentiinassa tanssimalla televisio-ohjelmassa viikottain esittäen pieniä tanssinäytelmiä. 1960-luvun lopulla Juan Carlos Copes kehitti "tango show" -formaatin, joka oli koko illan show perustuen pelkille tangotanssinumeroille. Copes hioi tangoesitysten tyyliä Hollywood-elokuvien ja kansantanssiryhmien innoittamana. Ryhmissä oli kuudesta kymmeneen tanssijaa, jotka tanssivat sooloja ja ryhmäkoreografioita. Esteettinen ja visuaalinen ilme oli tärkeää: näyttämö oli täytettävä ja yleisön huomio ja suosionosoitukset saatava. Tanssiin lisättiin akrobaattisia elementtejä ja näyttelemistä. Myös valaistukseen ja puvustukseen avulla luotiin kuvia ja tunnelmia kuhunkin tanssinumeroon. Tanssi alkoi vaatia todellista fyysistä taitoa, ja naisen rooli nousi tasavertaiseksi miehen roolin kanssa. Copesilla oli uniikki taiteellinen visio, ja hän loi formaatin koreografoidulle näyttämötangolle. (Benzecry Saba 2015, 172.)

1970-luvulla kulttuurin ja politiikan muutos Argentiinassa vaikutti tangon suosioon. Diktatuurin aikana milongoissa kävi vain vähän ihmisiä ja tangon suosio oli alhainen. Tanssijat esiintyivät ulkomailta, ja osa muutti Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan paremman elämän toivossa. Näyttämötango ja esiintyvät taiteilijat pitivät tangotanssin elossa näinä vaikeina vuosina lähinnä Argentiinan ulkopuolella. 1983 Argentiina sai uuden presidentin, ja ilmapiiri muuttui vapaammaksi.

Vuonna 1983 argentiinalaiset tuottajat Hector Orezza ja Claudio Segovia loivat shown ”Tango Argentino”. He halusivat säilyttää arvokkaan kulttuuriperinnön ja kokosivat yhteen argentiinalaisen tangon kirkkaimmat tähdet, tanssijat ja laulajat. Koreografiksi kutsuttiin Juan Carlos Copes, ja shown ideana oli esittää tangon historia erilaisten tanssinumeroiden keinoin. Kukin tanssija loi oman numeronsa koreografian, ja Copes teki yhteisnumerot. He loivat koko illan teatterishown josta tuli valtavan suosittu ympäri maailman. Kaikki halusivat tanssia tangoa, shown tähdet alkoivat opettaa tangoa Euroopassa ja Yhdysvalloissa, ja tangon uusi kulta-aika alkoi. (Gazenbeek 2013, viitattu 4.3.2017.)

”Tango Argentino” -show loi eräänlaisen standardin, jonka mukaan koko illan tangoesityksiä on sen jälkeen tehty. Copesilla itsellään oli halu nostaa tangotanssi taiteeksi. Copesin ja ”Tango Argentinon” tuottajien luoma formaatti oli kuitenkin niin hyvä ja toimiva, että sen jälkeen paljon uudistumista ei ole tapahtunut. Mikä tahansa taiteenlaji kaipaa uusia tekijöitä, joilla on vahva oma visio ja kykyjä ja voimavaroja vision toteuttamiseen. Perinteet tuntien uutta luoden. Tangon kentällä on varsin pitkään tyydytty perinteisten esitystapojen toistamiseen ilman niiden uudistamista. Argentiinalaisille tango on kansallinen ylpeys ja kulttuuriperintö, ja perinteiden kunnioittaminen on usein noussut tärkeämmäksi kuin uudistaminen. Uudistamista on jopa vastustettu varsin voimakkaasti. Argentiinalaiset ovat varsin kärkkäitä määrittelemään ”mikä on tango ja mikä ei”, ja tämä on varmasti vaimentanut uudistushaluja ja perinteestä poikkeavia ääniä.

3.3 Uudet tuulet näyttämöllä

Modernia näyttämötangoa voidaan kutsua nimellä *tango escénico* (Orihuela 2016, viitattu 25.3.2017). Siinä korostuvat esiintyjien väliset suhteet, liikkeen ilmaisuuden laajuus, ja tarinaa kerrotaan tangotanssin ja arkipäivän liikkeiden ja eleiden voimin. Tyypillistä on tangon ja eri lajien yhdistäminen. Vaikutteita ja tekniikoita ilmaisuun otetaan nykytanssista ja teatterista.

Catherine Berbessou on ranskalainen nykytanssija, joka 1990-luvulla inspiroitui argentiinalaisesta tangosta. Hän opiskeli sitä Buenos Airesissa Gustavo Naveiran kanssa, joka on yksi tango nuevo -tyylin luoja ja myös yksi minun tärkeimmistä opettajistani. Nettisivuillaan Catherine Berbessou kertoo, kuinka kohtaaminen argentiinalaisen tangon kanssa synnytti hänessä halun tehdä esityksiä, joissa hän voi yhdistää argentiinalaisen tangon ja oman kokemuksensa nykytanssista.

Hän ei ollut kiinnostunut esittämään tyylipuhdasta argentiinalaista tangoa tai kopioimaan tangoshow'ta, vaan hän halusi tuoda esille nykypäivän pahoinvointia, yksinäisyyttä, monimutkaisuutta, halua ja väkivaltaa, mitkä Berbessoun mukaan ajavat meitä kohti paritanssia. Hänen mielestään tangon maailma ja alkuperä ovat omiaan tällaiselle ilmaisulle. Teos "A fuego lento" vuodelta 1996 on tämän työskentelyn hedelmä: koko tanssiryhmän yhteisen tutkimusmatkan tulos, ja kahden kiinnostavan taidemuodon osmoosi. (Compagnie Catherine Berbessou, viitattu 18.3.2017.)

Itse näin Berbessoun teoksen "Fleur de cactus" Pariisissa vuonna 2002. Siinä esiintyi nykytanssijoiden lisäksi sen ajan merkityksellisiä tangotanssijoita Mariano Chicho Frumboli ja Moira Castellano, ja he ovat nykypäivänäkin arvostettuja tanssijoita tangon maailmassa. Frumboli on ollut Naveiran oppilaana 1990-luvulla, ja omalla taiteellisella urallaan kehittänyt tangoa uuevoa. Olin hyvin vaikuttunut valtavasta energiasta, jolla tanssijat tanssivat. Näyttämöllä oli paljon ihmisiä, joiden keskinäiset suhteet, pelot ja intohimot tulivat näkyville. Berbessou halusi näyttämölle liikaa liikkeitä, ajatuksia, fantasioita, eleitä, ääniä, makuja, kosketusta. Tunteet vaihtelivat rakkaudesta välinpitämättömyyteen ja aggressiosta rauhaan. (Compagnie Catherine Berbessou, viitattu 18.3.2017.)

Gonzalo Orihuela on argentiinalainen tangotanssija, koreografi ja ohjaaja. Hän on opiskellut tangoa ja teatteritaidetta. Hän on myös ystäväni, ja hänen inspiroimanaan halusin itsekkin kokeilla siipiäni koreografina. Gonzalo kirjoittaa ajatuksistaan *El Tangauta* -lehdessä, joka on Buenos Airesin tangoelämän tärkein julkaisu. Gonzalon mukaan tanssi jakautuu kahteen alueeseen, seurataanssi ja esittävä tanssi. Hän on tutkinut tangoa ilmaisun välineenä: voiko tangon kielellä puhua muistakin asioista kuin tangosta? Hän rohkaisee tekijöitä luomistyöhön, hakemaan tukea kollegoilta, ottamaan pieniä askeleita ja olemaan tuomitsematta omia ideoita heti aluksi. (Tangauta 2014, 28-29).

Gonzalo hahmottaa näyttämötangon neljään ryhmään:

- **Tango folclórico, kansanperinnetango.** Syntynyt seurataanssista ja nousee näyttämölle "perinteiden universumina, täynnä vaatteiden, eleiden, tapojen, kampausten, historian ja musiikin symboliikkaa". Viittaa itseensä, ja on juurtunut historiaan ja kulttuuriin josta syntyi. Tango escenarion perusta.
- **Tango artístico, taidetango.** Liikekieli, joka käsittelee ihmisen suhdetta maailmaan. Tuottaa omaa materiaalia, yhdistää tekniikoita ja kertoo tarinoita. Teoksen

luomisprosessi on usein tutkimuksen kaltainen. ”Uhkaa menettää yhteyden tangon siihen olemukseen jota ei voi selittää, mutta jos sitä ei ole, niin sen huomaa.”

- **Tango escenario, showtango.** Tyyli joka kuuluu kansanperinnetangoon ja joka joskus ruokkii sitä.
- **Tango escénico, moderni näyttämötango.** Kaikki tango jossa on taiteellinen sisältö. Kaunotango? (Orihuela 2016, viitattu 25.3.2017.)

Gonzalo on modernin näyttämötangon aktiivinen toimija. Oman tanssiryhmänsä *Kambras* kanssa hän on tehnyt kolme teosta, joissa kerrotaan monenlaisia tarinoita tangon kielellä. Hän käyttää draaman ja nykytanssin tekniikoita ja hyödyntää koreografioissa myös esineitä ja lavasteita. ”El Sonido de las caricias” (2007) käsittelee tangon klisheitä ja humoristisia ihmiskohtaloita tanssisalongin tutussa ympäristössä. ”Kram”-teoksessa (2012) tanssijat soittivat itse teoksen musiikin ja hoitivat näyttämötekniikkaa; tavoitteena oli hallita itse mahdollisimman paljon sitä mitä näyttämöllä tapahtuu. (Tangauta 2014, 28-29). Nykyään Gonzalo toimii myös tuottajana ja kokoaa yhteen modernin näyttämötangon tekijöitä.

Muita moderneja tangoteatterin tekijöitä ovat Ollantay Rojas (”Tango in blue” 2015) ja Compania DNI Tango johtajanaan Dana Frigoli (”Arrealidades” 2009, ”La Musa del caprichio” 2011 ja ”Dos, lo que se disuelve” 2016) (Kambras 2016, viitattu 19.3.2017; Platea 2017, viitattu 25.3.2017). Näissä yhdistetään argentiinalaista tangoa, nykytanssia ja teatteria. Viime vuosina myös suomalainen ryhmä Tangoteatteri Kiuta on tehnyt useampia pienoisteoksia, ja esittänyt niitä myös Buenos Airesissa (Tangokiuta 2017, viitattu 25.3.2017). Kiutan Timo Hakkarainen ja Marjo Kiukaanniemi olivat vierailevina maestroina ryhmämme ensimmäisissä harjoituksissa.

3.4 Omat kokemukseni tanssijana

Olen seuratanssija ja argentiinalaisen tangon opettaja. Nautin kaikista tangon tyyleistä sekä seuratanssijana, esiintyjänä että katsojana. Minulla ei ole tanssijan ammatillista koulutusta, vaikka olenkin harrastanut ja tanssinopettajakoulutukseeni liittyen treenannut ja esittänyt paljon monenlaista tanssia. Tanssinopettajana minulla on kuitenkin usein tilaisuuksia esiintyä opetustehtäviin liittyen, ja muutenkin tangon tanssijaa pyydetään usein esiintymään monenlaisiin tilaisuuksiin. Esiinnyn, opetan ja tanssin parini Pasi Laurenin kanssa.

Meillä on kolme tapaa esiintyä. 1) Tanssimme improvisoiden ilman koreografiaa, seurataanssin tapaan koko kappaleen. 2) Meillä on muutama sovittu kuvio tai pätkä, jonka laitamme tiettyyn kohtaan musiikissa, ja muuten tanssimme ilman koreografiaa. 3) Tanssimme koko kappaleen mittaisen koreografian. Jos esiinnyimme milongassa eli argentiinalaisen tangon tanssi-illassa, tanssimme usein kolme kappaletta, ja näissä käytämme yleensä kaikkia kolmea tapaa. Eniten käytämme tapaa 2, jossa yhdistämme seurataanssin vapauden ja koreografioitua yleisöä kohahduttavat temput. Saatamme myös valita tanssityylin ja tanssimme tyylin mukaisesti joko koreografian kanssa tai ilman. Lähtökohtana tanssissa on musiikki, harvoin mikään ulkomusiikillinen teema.

Perinteinen showtangotyylillä ihastuttaa minua myös. Olemme harjoitelleet sitä jonkin verran. Itse olen saanut olla mukana tanssijana neljässä kansainvälisessä argentiinalaisen tangon show'ssa. Näitä kokemuksiani hyödynsin esiintymisryhmämme koreografiaa tehdessä.

Aloitimme Pasin Laurénin kanssa yhteisen työskentelymme vuonna 2005 Yhdysvalloissa. "AiresTango" -teoksessa yhdisteltiin argentiinalaista tangoa ja ilma-akrobatiaa. Osallistuimme teoksen suunnitteluun ja koreografian tekoon. Meillä oli kuuden viikon luomis- ja harjoittelujakso. Teoksessa näyteltiin tangon perinteisiä asetelmia, kuten sopivan parin löytämisen vaikeus ja kahden miehen kilpailu yhdestä naisesta. Eri lajien yhdistäminen toi näyttämölle uusiakin ideoita, kuten valjaissa lentävä ilma-akrobaatti parinaan mies jolla oli jalat maassa.

Vuosina 2013-2015 olimme esiintymässä Riiassa, Latviassa. Tangofestivaalin yhteydessä järjestettiin tangoshow, jossa festivaalin opettajat ja naapurimaiden vierailevat parit tanssivat. Nämä showt laitettiin kasaan neljässä päivässä ennen esitystä, ja omat koreografiamme olimme valmistelleet etukäteen.

Ensimmäisenä vuonna shown ohjaajina ja pääkoreografeina toimivat Juan Camerlingo ja Diana del Valle. He olivat keväällä lähettäneet videolla huippunopean koreografian, jonka harjoittelimme ennen esitystä koko ryhmän kanssa. Omia koreografioitamme varten olimme treenanneet hyppyjä ja nostoja edellisenä vuonna Buenos Airesissa. Riiassa ennen show'ta neljässä päivässä teimme yhdessä ryhmän kanssa neljä ryhmäkoreografiaa. Juan ja Diana olivat erittäin ammattitaitoisia ja positiivisia ohjaajia, ja oli ilo työskennellä heidän johdolla. Heillä oli selkeä näkemys siitä miten soolonumerot nivotaan yhteen ja miten koko ryhmä liikkuu lattialla. Show koostui Orihuelan kuvaaman "kansanperinnetangon" elementeistä: miesten tanssinumero,

milongaa kuvaava kohtaaminen ja tanssiin kutsuminen, romanttinen valssi, hauska milonga, ja nopeat ja dramaattiset ryhmäkoreografiat kummankin näytöksen lopussa.

Vuonna 2014 show'n ohjaajina oli toinen upea argentiinalainen pari: Ricardo Barrios ja Laura Melo. Toisena päätähtenä oli legendaarinen Lorena Ermocida parinaan Pancho Martinez Pey. Omiin koreografioihimme olimme saaneet apua argentiinalaiselta showtanssijaystävältämme Maxi Gomezilta, joka sattui olemaan Suomessa kuukautta ennen festivaalia. Oli mielenkiintoista toteuttaa hänen ideoitaan: showtanssielementtejä, jotka hänelle olivat aivan tuttuja ja meille uusia ja virkistäviä. Oli hauska huomata, että hänen käyttämänsä periaatteet showkoreografian luomiseen (koko tilan käyttäminen, diagonaalisuunnat ja näyttämön poikki liikkuminen, dynaamisesti vaihteleva liikettä, paussit ja nopea liike, loppuhyppy ja linja) olivat meille ennestään tuttuja jo ensimmäisestä showkoreografiastamme, jonka valmistelimme Gustavo Naveiran kanssa.

Show pistettiin jälleen kasaan tutulla tavalla: neljässä päivässä ennen esitystä. Ohjaajamme Ricardo sanoi, että hän ei halua puuttua tanssijoiden tanssiin ja koreografioihin; hän luottaa siihen, että me osaamme tanssia ja hän luo draamaan kaaren. Ricardo ohjeisti, miten soolot linkitetään toisiinsa, meneekö pari ulos samalta puolelta vai erkanevatko eri puolille, otetaanko kontaktia seuraavaan pariin, ja millä energialla liikutaan. Oli mielenkiintoista, että yleisö koki että showssa oli tarina. Tarinaa ei ollut, vaan musiikki oli valittu hyvin ja numeroiden yhdistäminen toimi.

Teimme yhdessä kolme ryhmäkoreografiaa Ricardon johdolla. Oli hienoa seurata ryhmäkoreografian luomista. Keskeinen asia oli paikat ja näyttämöllä liikkuminen, askeleilla ei ollut niin väliä. Muutamia kohtiin sovittiin yhteinen poseeraus tai linja, ja yhden koreografian loppuun tuli yhteinen lyhyt *variacion* (nopea sarja showtangokoreografian lopussa). Muutamissa kohdissa Ricardo kokeili erilaisia vaihtoehtoja ja välillä kysyi Pancholta apua. Kun miehet eivät pystyneet päättämään, miten haluaisivat ryhmän liikkuvan, astui Lorena esiin ja kertoi, mitä vaihtoehtoja on. Hänellä oli kokemusta ja selkeä näkemys tilanteesta. Yleensä hänen ehdotukseensa tartuttiin.

Nämä tangoshow't Riassa ovat olleet valtavan hieno kokemus meille tanssijoina: olemme saaneet kehittää omaa esiintymistämme ja *tango escenario* -tyyliä, harjoitella omien koreografioiden tekemistä ja tanssia ryhmässä toisten ohjauksessa. Kokemukset tangoshown

rakentamisesta ovat olleet myös ainutlaatuisia ja tärkeitä, ja olen käyttänyt niitä hyväkseni myös tässä opinnäytetyöprojektissä. Oma toimintani koreografina pohjaa osittain näihin kokemuksiin, ja voin arvioida, olenko tämän projektin kuluessa oppinut uusia menetelmiä.

4 YHTEISTOIMINNALLINEN OPPIMINEN

Halusin, että ryhmämme esityksestä tulee tanssijoiden näköinen, ja yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmät antavat tähän mahdollisuuden. Myös tanssijoiden tausta kannusti minua valitsemaan oppijalähtöisen menetelmän. Ajattelin myös, että haluan käyttää koko ryhmän voimavaroja enkä pelkästään oman mielikuvitukseni keinoja koreografian luomiseen. Yhteistoiminnallinen oppiminen on ryhmätyön muoto, ja ryhmä oli tässä projektissa pääosassa.

4.1 Yhteistoiminnallisen oppimisen periaatteita

Yhteistoiminnallinen oppiminen perustuu yhteistyöhön. Sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteinen tiedon käsittely tukee kunkin oppilaan ja ryhmän jäsenen itsenäistä kehitystä ja yksilöllistä kasvua. Yhteistoiminnallinen oppiminen on menetelmä, jossa oppijat on jaettu pieniin yhteistoiminnallisiin ryhmiin. Ryhmissä opiskellaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Yhdessä oppimisen perusta on toisten auttaminen ja jokaisen aktiivinen osallistuminen yhteiseen toimintaan. Yhteisiä tavoitteita ei saavuteta, ellei jokainen onnistu omassa tehtävässään. Yhteistoiminnallisten opetusmenetelmien tavoitteena on opettaa sekä informatiivisia ja kognitiivisia tietoja ja taitoja että sosiaalisia ja yhteistyötaitoja. Hyvä yhteistoiminnallinen metodi tai harjoitus kehittää näitä molempia taitoja. Menetelmä on erityisen käyttökelpoinen ja tehokas silloin, kun opetettavassa ryhmässä on monen tasoisia oppijoita. (Kukkonen 2011, viitattu 10.11.2017.)

Yhteistoiminnallisen oppimisen onnistumiseksi vaaditaan opettajalta alussa vahvaa organisointikykyä ja ohjausta. Oppijat tarvitsevat selkeät säännöt, toimintatavat, aikataulun ja paljon tukea itsenäiseen työskentelyyn. Ajan ja harjoituksen myötä opettajan organisoinnin ja ohjauksen tarve vähenee oppilaiden ottaessa yhä enemmän vastuuta oman opiskelun suunnittelusta ja pienryhmän toiminnasta. (Kukkonen 2011, viitattu 10.11.2017.) Yhteistoiminnallisuuden voi myös nähdä niin, että johtajaa ei yhteistoiminnallisuudessa ole, vaan asiantuntijuus on jaettua. Ohjaajan tehtävä on muodostaa pienryhmät ja tarkkailla ryhmiä ja niiden toimivuutta. Ohjeistamisen kannattaa olla selkeää ja loogista. (Lavonen, Meisalo 2006, viitattu 29.3.2017.)

Yhteistoiminnallisen oppimisen periaatteet ovat Kukkosen mukaan seuraavat:

1. **Suora vuorovaikutus**, joka tapahtuu kasvotusten toisten oppijoiden kanssa. Tällöin jokaisen oppilaan aktiivinen osallistumismahdollisuus on paljon suurempi kuin perinteisessä opetuksessa.
2. **Positiivinen keskinäisriippuvuus** tarkoittaa sitä, että jokainen pienryhmän jäsen on korvaamaton lopputuloksen aikaansaamiseksi. Ryhmällä tulee olla yhteinen tavoite, jota kukaan ei voi saavuttaa yksin. Toisaalta taas, jos joku ryhmän jäsen ei saavuta yhteistä tavoitetta, ei ryhmäkään saavuta asetettua tavoitetta. Tämä johtaa oppilaat yhteistyöhön, jossa he auttavat toisiaan oppimisessa. Myös menestys koetaan yhteisesti ansaituksi ja se puolestaan lisää ryhmän yhteishenkeä ja sisäistä kiinteyttä.
3. **Yksilöllinen vastuu** erottaa yhteistoiminnallisen oppimisen perinteisestä ryhmätyöstä, sillä opettaja arvioi jokaisen oppilaan suorituksen. Näin myös vapaamatkustus on mahdotonta. Yksilöllinen arviointi voidaan tehdä esim. perinteisin kokein tai varmistamalla, että jokainen opiskelija on tehnyt oman osuutensa yhteisestä tehtävästä. Yleensä yksilöllinen vastuu on osa annettua tehtävää.
4. **Yhtäläinen osallistuminen** on usein turvattu tehtävien rakenteen muodossa. Yksinkertaisissa tehtävissä se voidaan myös varmistaa työnjaon ja erilaisten roolien avulla. (Kukkonen 2011, viitattu 10.11.2017.)

Yhteistoiminnallisen oppimisen peruselementti on ryhmissä tapahtuva työskentely. Ryhmän oikeanlainen kokoonpano on tärkeää, ja ryhmiä voi olla erilaisia eri tarkoituksiin. Ryhmien kokoonpanoa yleensä vaihdellaan lukukauden aikana. Kukkosen mukaan on järkevää aloittaa kahden oppilaan ryhmästä, koska se on helpoin ryhmäkoko ja painottaa yhteistyötaitojen harjoittamista. Mielenkiintoista on, että paritanssissa tavallisin työskentelymuoto on kahden hengen ryhmä. Ja jokainen paritanssia opiskellut tietää, että ryhmätyöskentely ei aina ole helppoa. Kukkonen suosittelee, että ryhmät olisivat koostumukseltaan mahdollisimman heterogeenisiä. Pienet ryhmät ovat hänen mukaansa aktiivisia, ja ryhmän koko kannattaa olla pieni jos aikaa on käytettävissä vähän. (Kukkonen 2011, viitattu 10.11.2017.)

Kukkonen suosittelee, että opettaja soveltaa tiettyä toimintamallia riittävän kauan, niin että sen käyttö opitaan kunnolla. Jos toimintamallin rakenne on monimutkainen, kannattaa sen avulla ensin harjoitella kognitiivisesti yksinkertaisia asioita ja keskittyä tehtävän tuomiin rakenteellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin. Vasta myöhemmin, kun toimintamalli on opittu kunnolla, voidaan lisätä tehtävän tiedollista haastetta. (Kukkonen 2011, viitattu 10.11.2017.)

4.2 Yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmiä

Tässä opinnäytetyössä etsin vastauksia siihen, millaisia koreografisia mahdollisuuksia yhteistoiminnallisten oppimismenetelmien soveltaminen tuo. Lähtöoletuksena minulla oli, että yhteistoiminnalliset menetelmät mahdollistavat sen, että oman visioni lisäksi valmiissa koreografiassa näkyy kaikkien tanssijoiden panos. Tähän lähestymistapaan vaikutti se, että ryhmän tanssijat eivät olleet ammattitanssijoita eikä heillä ollut juurikaan kokemusta showtangosta tai esiintymisestä. En siis koreografina voinut ajatellakaan toteuttavani huimimpia akrobaattisia visioita. Arvelin myös, että opettajalähtöinen opetus ei välttämättä toimi, sillä en voinut odottaa että kerran näytettyäni jonkin sarjan tanssijat pystyisivät sen heti virheettömästi toistamaan. Halusin siis toimia oppilaslähtöisesti ja työskennellen ryhmänä.

En löytänyt valmiita ratkaisuja siihen, miten yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmiä voi soveltaa koreografian tekoon. Kirjallisuudessa kuvatut menetelmät ja harjoitukset oli sijoitettu koulumaailmaan. Seuraavaksi listaan menetelmiä, jotka muotoilin sopimaan tanssinopetukseen ja koreografian tekoon. Kuvaan lyhyesti niiden käyttöä projektissa. Luvussa 5 analysoin niiden käyttöä lisää.

Lumipallo. Aluksi kahden hengen ryhmä työskentelee annetun aiheen parissa tietyn ajan; sen jälkeen ryhmää kasvatetaan ja lopuksi koko ryhmä työskentelee yhdessä. Aihe voi olla tietty kohta musiikissa, tietty kohta koreografiassa, tai muu esityksen elementti.

Menetelmän etuna on ideoiden runsaus ja koko ryhmän tietotaidon käyttäminen. Tätä menetelmää sovellettiin koreografian luomiseen kappaleen osassa C.

Musta laatikko. Koreografiassa on tyhjä kohta: alku ja loppu tiedetään mutta väliin pitäisi keksiä jotain. Ohjaaja voi halutessaan antaa aiheen. Ryhmän jäsenien ideoita kokeillaan ja valitaan toimivien. Ryhmät voivat koostua yhdestä tai useammasta tanssiparista, ja ryhmiä voi vähitellen kasvattaa lumipallomaisesti.

”Musta laatikko” -menetelmä on mielestäni aika selkeä ja jopa itsestäänselvä menetelmä tanssiesityksen luomisessa. Ideaalitapauksessa tämä menetelmä synnyttää monia erilaisia ideoita sen sijaan, että käytettäisiin vain koreografian ideoita. Uuden oppimisen kannalta on edullista, jos ryhmissä on monentasoisia tanssijoita. Vaikeudeksi voi muodostua ideoiden kokeilu

ja niistä valitseminen: tämä pitäisi toteuttaa yhteisesti sovitun tavan mukaan. Tätä menetelmää sovellettiin koreografian luomiseen kappaleen osassa A2 ja C.

Oma sarja ryhmässä. Ryhmä tekee sarjan ohjaajien antaman aiheen mukaan: pyöriminen paikallaan, eteneminen paikasta toiseen, eroaminen ja kohtaaminen, muu teema.

Esimerkiksi kaksi paria muodostaa ryhmän. Ensimmäinen pari tekee 8 iskun sarjan ja opettaa sitten sen toiselle parille, joka käyttää ensimmäistä sarjaa inspiraationaan ja keksii siihen 8 iskun mittaisen jatkon.

Kalamalja: havainnointi ja palaute. Koreografian pätkän harjoittelu, havainnointi, palaute ja muokkaus.

”Kalamalja” on erittäin käyttökelpoinen ja hyödyllinen menetelmä. Käytimme sitä paljon muodostelmien suunnittelussa. Ryhmän suuruus oli tässä etu: laitoimme kalamaljaan puolet ryhmästä, jolloin tanssijoita oli riittävästi muodostelman tekoon ja kokeiluun, kun toinen puoli ryhmästä tarkkaili ja antoi ideoita ja palautetta.

Yksi tärkeä aihe, jossa ”Kalamalja”-menetelmä oli hyödyllinen, oli kunkin parin oman *variacion*-koreografian luominen. Harjoittelimme niitä kahden parin ryhmissä. Toinen pari videoi toisen parin *variacionin*, he katsoivat yhdessä videon ja antoivat palautteen. Ohjaajat olivat apuna tarvittaessa, ja ainakin yksi ohjaaja kävi jokaisen parin luona harjoituskerran aikana. Ohjaajan tehtävänä oli ratkaista teknisiä pulmia, joihin oppilailla ei ollut riittävää taitoa, ja tarvittaessa ehdotti elementtejä, liikkeitä ja kuvioita. Ohjaaja auttoi myös palautteen annossa ja seurasi, että myönteistä palautetta tuli riittävästi suhteessa korjaavaan palautteeseen. Oppilaat saivat itse muodostaa ryhmänsä.

Tämä menetelmä on haastava palautteen annon suhteen, mikä sekin on opittava taito. Ryhmäläiset olivat kuitenkin yleisesti ottaen tyytyväisiä toisiltaan saamaansa palautteeseen. Tätä menetelmää sovellettiin kappaleen osaan ”Finaali”, mutta lopullisessa koreografiassa emme käyttäneet tanssijoiden omia *variacion*-pätkiä. Jatkoimme tämän menetelmän käyttöä myöhemmin, ja kullakin parilla oli toisessa koreografiassa oma *variacion* vuoden kuluttua keväällä 2016.

Koreografi kalamaljassa. Koreografilla ja ohjaajalla on idea tietynlaisesta ryhmän liikkeestä. Ryhmä kokeilee ohjaajan ideoita, ryhmäläiset antavat palautetta niiden toimivuudesta, niitä parannellaan ja valitaan toimivin. Myös koreografit voivat kokeilla omia ja ryhmäläisten ideoita, ja ryhmä havainnoi ja antaa palautetta.

Tässä projektissa ohjaajat ja koreografi olivat kalamaljassa usein. Ryhmäläiset kokivat mielenkiintoisena ja tärkeänä ohjaajien työskentelyn seuraamisen.

Teeman tiimoilta ideointi. Tulevalla esityksellä on teema, ja ryhmäläiset tuottavat siihen liittyviä ajatuksia, ideoita ja liikettä. Ideoita kehitellään harjoituksissa liikkeen ja puheen avulla ja sosiaalisessa mediassa kirjoittaen ja videoiden avulla.

Menetelmä sopii draamallisen esityksen suunnitteluun. Tätä menetelmää ei käytetty tässä koreografiassa, mutta tätä menetelmää on käytetty tulevan projektin valmistelussa vuonna 2016.

5 PROJEKTIN TOTEUTUS JA ANALYSOINTI

Tässä luvussa kuvaan projektin käytännön toteutusta ja toteutumista. Kuvaan tapahtunutta ja analysoin sitä tutkimuskysymysteni valossa. Miten yhteistoiminnallisuus ilmenee ja mitä koreografisia mahdollisuuksia se luo? Miten vaikuttaa tanssijoiden kokemattomuus, onko se mahdollisuus vai haaste? Havainnoin lopullista esitystä videolta ja analysoin sitä näiden kysymysten pohjalta. Analysoin lopullista koreografiaa myös oman taiteellisen visioni suhteen. Onnistuinko luomaan täysin uudenlaisen tangokoreografian, jossa näkyy oman visioni lisäksi jokaisen tanssijan menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus?

5.1 Projektin osallistujat, aikataulu ja resurssit

Idea esiintymisryhmästä syntyi loppuvuonna 2014, ja tammikuussa 2015 ryhmä kasattiin. Kutsu esitettiin Tango aMoroson edistyneiden ryhmälle ja yksityisesti muutamille innokkaille tutuille tanssin harrastajille. Mukaan sai tulla kuka tahansa esiintymisestä kiinnostunut, ei ollut mitään pääsyaatimuksia. Jokaisen piti itse löytää itselleen pari. Lopulta ryhmään vakiintui 10 tanssiparia, yhdeksän miestä ja 11 naista; yksi nainen ja kaikki miehet tanssivat viejän roolissa ja 10 naista tanssi seuraajan roolissa. Kaikki tanssijat olivat meille ennestään tuttuja omia tangooppilaita. Tanssitaustaa heillä oli argentiinalaisesta tangosta 1-18 vuotta. Muutamalla heistä oli kokemusta esiintymisestä muiden lajien parissa, mutta useimmilla ei ollut kokemusta esiintymisestä, ja argentiinalaisesta showtangosta ei kenelläkään ollut kokemusta. Iältään he olivat 25-59-vuotiaita. Tavoitteena oli esittää ryhmän kanssa yksi kappale HelaTango-festivaalilla toukokuussa 2015. Jokaisella tanssijalla oli yhteisen tavoitteen lisäksi oma tavoitteensa ryhmään osallistumisen suhteen. Kevään aikana ryhmällä oli 12 kahden tunnin mittaista harjoituskertaa (liite 3). Ennen esityksiä oli kenraaliharjoitus ja läpimeno esiintymistilassa, joka oli Oriveden opiston Klemettisali. Ensimmäisessä esityksessä näyttämönä toimi salin isompi puoli, ja toisessa esityksessä salin pienempi puoli.

Tango aMoroso lupasi maksaa salivuokrat vastineeksi esityksestä HelaTango-festivaalilla, jonka toisena järjestäjänä yhdistys toimi. Harjoituspaikkana käytimme Sumelius-klubin salia A, joka oli ryhmällemme tuttu tila tangotuntien pitopaikkana. Kerran harjoitukset pidettiin meillä kotona, ja kerran harjoitukset pidettiin Sumelius-klubin salissa B.

Ryhmällä oli kaksi esitystä toukokuussa HelaTango-festivaalin yhteydessä Orivedellä. Ensimmäinen esitys oli festivaalin ensimmäisessä iltamilongassa (*milonga* tarkoittaa argentiinalaisen tangon tanssi-iltaa). Festivaalin viimeisenä päivänä oli konsertti, jossa ensin ryhmä esitti yhden kappaleen, sitten oli orkesteri Tango del Norten konserttiosuus, jossa minä ja parini tanssimme improvisoiden yhden kappaleen orkesterin kanssa, ja vielä viimeisessä kappaleessa tanssi koko ryhmä improvisoiden. Tämän konsertin tanssillinen ohjelma oli minun suunnittelemani.

Kevään aikana minä hoidin harjoitusten vetämisen ja tuotannolliset tehtävät. Parini Pasi Laurén oli minulle suurena apuna ja tukena koko prosessissa: ryhmän harjoittamisessa, koreografian teossa ja henkisenä tukena. Olin paikalla kaikissa harjoituksissa paitsi 19.4.15 jolloin Pasi Laurén veti treenit. Paikalliset kollegamme Carina Quiroga ja Arttu Artkoski olivat alkukevään Buenos Airesissa, mutta tukivat ja auttoivat koreografisissa ongelmassa internetin ja videoiden välityksellä, ja 24.4.15 alkaen olivat myös mukana harjoituksissa ja läsnä esityksissä.

Kommunikoinnin välineeksi perustettiin salainen Facebook-ryhmä, johon kaikki ryhmän tanssijat ja ohjaajat kuuluivat. Ryhmässä julkaistiin tavoitteet, toiveet ja harjoitusten ohjelma ja aikataulu. Ryhmässä julkaistiin myös videoita harjoituksista. Projektin aikana ryhmässä keskusteltiin menneistä ja tulevista harjoituksista ja suunniteltiin toimintaa. Keskusteluissa toteutui toimintatutkimuksellinen prosessi: ryhmässä käytiin keskustelua toteutuneista harjoituksista, reflektointi tapahtunutta ryhmäläisten kokemusten ja havaintojen kautta, arvioitiin toimintaa tavoitteiden suhteen ja tarkennettiin suunnitelmaa (liite 4).

Lähtökohdat olivat suotuisat monelta kannalta. Me tunsimme ryhmän jäsenet ja he meidät. He olivat myös keskenään tuttuja. Minulla oli käsitys heidän tanssitaidoistaan, joten tiesin minkälaisiin teknisiin suorituksiin he kykenevät, mikä muokkasi koreografisia visioitani. En halunnut vaatia heiltä mahdottomia, mutta toisaalta halusin heidän oppivan lisää. Ryhmässä oli myös eri tasoisia ja eri taustaisia tanssijoita, joten ajattelin että parhaan hyödyn heidän taidoistaan saisi tanssijälähtöisin yhteistoiminnallisin menetelmiin. Tanssijat olivat myös tottuneet meidän tapamme opettaa ja ohjata. Tanssijoiden kokemattomuudesta huolimatta tämä varmasti nopeutti oppimista, verrattuna siihen, että oppilaat olisivat olleet meille täysin vieraita ja me heille.

5.2 Menetelmien toteuttaminen käytännössä

Ensimmäiseen harjoitukseen tuli paikalle runsaat kaksikymmentä ihmistä. Kaikki olivat meille ennestään tuttuja omia tango-oppilaitamme. Olin iloinen ja yllättynyt, että niin moni innostui esiintymisestä. Olin kutsunut paikalle ensimmäisiä harjoituksia vetämään ystävät ja tanssitaiteilijat Marjo Kiukaanniemen ja Timo Hakkaraisen, joiden Tangoteatteri Kiuta on tehnyt useampia draamallisia tangoesityksiä tangon, nykytanssin ja draaman menetelmin. Timo ja Marjo tekivät lämmittelyn ja ”Putkinäkö”-harjoituksen. Teimme myös draamaharjoituksia, joita olimme tehneet Gonzalon kanssa (”Etsiminen” ja ”Kehotuntemukset”). Puhuimme yleisön tunnereaktion herättämisestä ja tunteen etsimisestä oman kehon asennon ja käyttämisen kautta. Ryhmä oli innoissaan.

Ensimmäisissä harjoituksissa kysyin myös kaikilta, mitä toiveita heillä on esiintymisryhmän suhteen. Aika moni toivoi oppivansa showtangoa, josta heillä ei ollut lainkaan kokemusta. Moni toivoi pystyvänsä esiintymään ensimmäistä kertaa elämässään ja voittamaan esiintymispelkonsa, tai esiintymään siitä huolimatta. Muita toiveita oli oppia koreografia, oppia tekemään koreografia, oppia showtangotemppeja, kuinka olla näyttämöllä ja kuinka välittää tunteita. Yksi tyttö halusi kauniit jalat, ja yksi halusi tehdä spagaatin. Näistä toiveista jokainen muodosti oman henkilökohtaisen tavoitteensa.

Olin hieman yllättynyt siitä, että niin moni halusi oppia klassista showtangoa temppeineen. Olin toki kertonut ryhmälle omasta inspiraatiostani ja omasta visiostani tehdä ”uudenlainen” tangokoreografia, ja he olivat hyvin avoimia sille, mutta toisaalta heillä ei ollut kokemusta siitäkään. Heillä ei ollut käsitystä siitä mitä mahtoi ”uusi näyttämötango” olla. Toisaalta omakaan visioni ei ollut kovin selvä. Halusin lähteä teettämään heillä harjoituksia samaan tapaan kuin teimme Gonzalon kanssa: vain tehtävänanto, ohjausta, eikä mitään valmista materiaalia, vaan ainoastaa tanssijoiden oma kokemus lähtökohtana. Argentiinalainen tango on usein niin klisheidensä ja perinteisen kuvastonsa vanki, että niistä on vaikea päästä eroon. Olin iloinen siitä, että meidän ryhmämme tanssijoilla ei ollut tätä vankilaa päässään ja ympärillään.

Seuraavassa kokoontumisessa harjoittelimme esiintymistä: lattialle tai näyttämölle saapumista, *abrazon* eli tanssioitteen ottamista ja erilaisia *abrazoja*. Tätä harjoitusta hyödynsimme myös koreografian alun suunnittelussa. Tanssioitetta ja katseen suuntaa mietimme ryhmän kanssa monessa kohtaa koreografiaa.

Kokeilimme erilaisia muodostelmia lattialla: rivejä ja neliöitä ja piirissä liikkumista. Yhteistä liikettä, esimerkiksi *salida* paikallaan ja *salida* kääntyen. Parien liikkuminen tilassa oli mielenkiintoista havainnoitavaa, ja yksinkertainenkin liike näytti vahvalta kun useampi pari teki samaa yhtä aikaa.

Pareilla tuntui olevan vaikeuksia liikkua tilassa ilman, että heille annettiin tarkkoja askeleita. Pelkkä suunta tilassa ja liikkeen muodon antaminen ei auttanut heitä löytämään askeleita. Itse jouduimme tanssijoina useita kertoja tällaiseen tilanteeseen kun yhteiskoreografioita pistettiin nopealla vauhdilla kasaan Riassa. Meille tällainen tehtävä ei tuottanut lainkaan vaikeuksia, joten oli hyvä huomata sen tuottavan vaikeuksia ryhmäläisille. Tähän varmasti vaikutti tanssijoiden kokemattomuus ja tiedon ja teknisen taidon puute.

Yhteistoiminnalliset menetelmät mahdollistavat kokeneempien tanssijoiden tiedon hyödyntämisen. Musta laatikko- ja Lumipallo-menetelmä sopisi tähän siten että ryhmiin valittaisiin kokeneempia ja kokemattomampia tanssijoita, ja kokeneemmat tanssijat voisivat jakaa tietoaan ja taitoaan kokemattomille ja yhdessä ratkaista liikkumisen pulman. Ajan rajallisuuden vuoksi en käyttänyt näitä menetelmiä nimenomaan tämän asian ratkaisuun, vaan tukeuduin opettajalähtöiseen ratkaisuun, ja näytimme parini kanssa helppoja askelikkoja. Harjoittelimme kuitenkin tällaista tilan mukaan liikkumista useita kertoja projektin aikana, ja esimerkiksi kappaleen C-osassa ryhmä onnistuneesti tätä toteuttaakin.

Valitsimme myös esitettävän kappaleen. Olin tehnyt soittolistan kymmenestä klassisesta tangosta eri orkestereilta, ja ryhmä tanssi ne läpi. Sitten äänestettiin. Eniten ääniä sai Hector Varelan *Fueron tres años*, Osvaldo Pugliesen *Recuerdo* ja Alfredo De Angeliksen *Mi dolor*. *Recuerdo* oli minun ja parini ensimmäinen oma koreografiamme, jonka valmistelimme Gustavo Naveiran kanssa. Oman tanssiurani alussa tämä kappale herätti minussa ihania väristyksiä. Kappale oli siis meille tuttu, ja kolmannella harjoituskerralla yhdessä ryhmän kanssa valitsimme sen myös ryhmän ensimmäisen koreografian musiikiksi. Ryhmä piti Varelan kappaleesta enemmän, mutta tuli siihen tulokseen, että se on sopivampi seuratanssiin kuin ryhmäkoreografiaan.

Kysyimme myös ryhmän ehdotuksia esityksen musiikiksi ja seuraavia ehdotettiin: *Esta noche de luna* (Osvaldo Pugliese), *Gallo ciego* (Pugliese), *Que falta que me haces* (Miguel Caló), *Uno* (Francisco Canaro), *El motivo* (Anibal Troilo). Ehdotukset ovat hyvin erilaisia, ja kuvastavat

ryhmän monimuotoisuutta. Näistä *Que falta que me haces* on jo valittu yhden tulevan esityksen musiikiksi.

Musiikinvalinta oli siis tuttu ja turvallinen, ja se ratkaisi aivan alkuvaiheessa jo paljolti koreografian tyylilajin. Uusia tuulia näyttämölle ei ehkä olisi niin helppo tuoda *Recuerdon* tahdissa – kappaleen nimi tarkoittaa 'muistoa'. Musiikki ohjasi meitä kohti klassista salonkitango- ja showtangomateriaalia, enkä halunnut tietoisesti lähteä viemään sitä kovasti musiikista poikkeavaan suuntaan. Myös ryhmän toiveena oli oppia showtangoa, ja lopullisesta koreografiasta nähdään, että tämä toteutui.

5.3 Koreografian rakentaminen ja toteutuminen

Harjoituksissa 3-7 koreografiaa rakennettiin musiikkiin. Harjoituksissa 8-12 koreografiaa hiottiin, tarkennettiin ja harjoiteltiin. (Liite 3.)

Lähdimme musiikista liikkeelle. Minulla on tapana kirjoittaa kappale ylös tahtien mukaan ja jakaa kappale osiin. Koen että kokonaisuus on helpointa hahmottaa kun kappaleen rakenne on kirjoitettu näkyviin (liite 2). Kävimme ryhmän kanssa kappaleen rakenteen läpi, ja ryhmä koki tämän menetelmän selkeäksi. Kappaleen rakenteen tarkastelu on minulle hyvin tärkeä työväline koreografian suunnittelussa.

Lähdimme suunnittelemaan koreografiaa alusta. Minua helpottaa jos minulla on selkeä visio koreografian alusta. Kun alku on tyydyttävä, lähtee koreografia siitä helposti rullaamaan eteenpäin. Olin suunnitellut kappaleen A-osaan muutamia erilaisia sarjoja ja vaihtoehtoja miten tulla lattialle. Ryhmän kanssa kokeilimme niitä, videoimme ne ja valitsimme parhaan. Lopullisessa koreografiassa A-osassa on salonkitangomateriaalia ja yksi yksinkertainen klassinen showelementti, koreografina minä. Ryhmän kanssa tarkastelimme tanssiocteen ottamista, päitä ja katseita käyttäen Kalamalja-menetelmää, eli puolet ryhmästä teki ja puolet katsoi.

Sen jälkeen kappaleen B-osassa on vapaata tanssia muodostelmassa. Muodostelmia kokeiltiin yhteistoiminnallisesti. Haasteita tuotti edelleen tilassa liikkuminen ilman sovittuja askeleita. Lopulta päädyimme ratkaisuun, jossa ensin tanssitaan paikallaan ja sitten levittäytytään kiertämään lattiaa *rondassa* eli tanssiringissä. Rondassa tanssimisen olisi pitänyt olla tuttua

kaikille, mutta aivan loppuun asti tuotti vaikeuksia muodostaa tasainen rinki, jossa etäisyydet tanssiparien välillä pysyvät samana. Esityksessäkään ei tasainen rinki onnistunut. Tässä näkyi tanssijoiden puutteellinen tekniikka ja kokemattomuus varioida tilan mukaan askelluksia. Tanssijat tanssivat siis vapaalla viennillä ja seuraamisella, ja toteutunut tanssityyli tässä on tanssijoiden omaa seuratanssityyliä, joka vastaa lähinnä salonkitangoa.

Videolta nähdään, kuinka välisoiton aikana parit irrottavat tanssiotteen ja kulkevat pareittain kävellen uusille paikoille. Alun perin tämä kohta jätettiin auki koska kukaan ei keksinyt siihen mitään loistoidea – ja sitten se todettiin toimivaksi sellaisenaan. Ryhmä havainnoi omaa toimintaansa ja päätti olla muuttamatta sitä. Liikkumisen suhteen harjoiteltiin selkeää suuntaa, ja tähän auttoi myös Gonzalon harjoitus ”Suunnat”. Tässä päästään ehkä lähimmäksi arkista liikettä, jossa tanssijat hetkeksi luopuvat tanssijan roolistaan.

Osassa A2 on yhteinen koreografianpätkä, jonka minä suunnittelin etukäteen (opettajalähtöinen toiminta, valmiin koreografian opettelu). Tyyli on salonkitangoa, johon yhdistyy klassinen showtangokuvio *parada con gancho*. Muodostelmia testasimme jälleen ryhmän kanssa Kalamalja-menetelmällä, ja ryhmä itse päätti toimivimman muodostelmavaihtoehdon.

Tähän kohtaan olin alun perin suunnitellut yhden pyörähdyksen käden alta, mutta se osoittautui liian vaikeaksi. Jätimme sen pois, koska se oli hankala eikä tuonut mitään lisäarvoa sille kohdalle. Tämä taisi olla ainoa kohta jossa todella jätimme jotain vaikeaa pois. Kaikki muut vaikeat kuviot ja elementit saimme harjoiteltua toimiviksi.

Osa B2 on koreografisesti *adagio* eli hidas lyyrinen osa. Siinä tehdään minun suunnittelemani *colgada*-sarja, jonka voi sanoa olevan tango nuevo -tyylinen. *Colgadas* ovat minun lempielementtejäni. Ne ovat haastavia kenelle tahansa ja osoittautuivat vaikeiksi tanssijoillemme. Ensin tehdään neljä liikettä paikallaan, ja sitten kaksi pyörien. Erityisesti pyörivät karusellityyppiset *colgadas* olivat hankalia. *Adagion* hitaassa liikkeessä vartalon linjat näkyvät hyvin, ja näiden hiominen olisi ollut tarpeen. Linjojen loputtoman hiomisen sijasta keskityimme siihen, että ryhmä liikkuu yhtäaikaaisesti, sillä totesimme, että ryhmän liike on pääosassa ja vaikuttaa voimakkaammin visuaaliseen ilmeeseen kuin yksittäisen tanssijan linjat. Tätä huomiota hyödynsimme koko koreografiassa harjoitteluvaiheessa: keskityimme hiomaan ryhmän ajoitusta yksityiskohtien sijaan.

Kappaleen C-osa osoittautui hankalaksi. Sen iskut oli vaikea laskea ja tämä vaikutti myös liikkumiseen. Minä suunnittelin C-osan koreografiasta osan ja ryhmän kanssa teimme muodostelmat. C-osan alussa on dramaattinen otteen irrotus (tango nuevo) ja sen jälkeen liikkuminen uusille paikoille, joissa tehdään klassinen showtangon saksihyppy. Otteen irroitus sujui hyvin, mutta liikkuminen ja hyppy aiheutti jännitystä esitykseen asti. Liikkumista harjoiteltiin moneen otteeseen: ensin mietittiin sopivia askeleita ja harjoiteltiin montaa eri reittiä. Lopulta ryhmä pystyi itse hahmottelemaan omat toimivimmat reittinsä omilla askeleillaan. Ja se hyppy: aluksi se näytti niin katastrofaaliselta, että vielä kaksi harjoituskertaa myöhemmin olin valmis jättämään sen pois. Mutta lopulta hyppy saatiin harjoiteltua kuntoon ja erityisesti ensimmäisessä esityksessä ajoitus meni aivan nappiin. Myös liikkuvat askeleet ennen hyppyä näyttävät täysin sujuvilta ensimmäisessä esityksessä.

Jäljellä oli enää kappaleen finaali ja tanssijan *variacion*. Jo harjoitusperiodin varhaisessa vaiheessa esitin, että jokainen pari tekisi itselleen oman *variacionin* biisin loppuun. *Variacion* tarkoittaa tangokappaleen lopussa olevaa nopeaa osaa jossa musiikissa on paljon nuotteja ja paljon energiaa, ja tanssijat tekevät nopeita askeleita ja liikkeitä, temppuja ja hyppyjä. Nopea *variacion* on tyypillinen elementti salonkitango- ja showtangoesityksissä. Kävimme läpi *variacionin* perusideat (naisen *giro* tuplanopeudella, ja muutama temppu miehelle ja muutama temppu naiselle) ja annoimme tanssijoille kotitehtäväksi työstää sarjaa. Useammassa harjoituksessa otimme aikaa *variacionin* työstämiselle, mutta se tuntui olevan hankalaa. Muutama pari oli tehnyt kotona jotain, mutta suurin osa koki tehtävän liian vaikeaksi, eikä ollut saanut mitään aikaan. Tähän ehdottomasti vaikutti tanssijoiden kokemattomuus. Heillä ei ollut tekniikkaa ja materiaalia tehtävän toteuttamiseen. Myöskään avustettuna harjoituksissa tehtävä ei oikein valmistunut. Teimme sitten parini kanssa valmiin yhteisen klassisen *variacionin*, jonka kaikki opettelivat.

Kappaleen introssa tanssijat ottavat yksinkertaisesti tanssiotteen ja tässä hyödynnetään kosketusta Orihuelan menetelmien mukaan.

Harjoitusvideot yksityiskäytössä ja Facebook-ryhmässä julkaistuna olivat tärkeä oppimisväline tanssijoille. Monet tanssijat harjoittelivat omalla ajallaan useammankin kerran viikossa, sillä koreografiassa oli paljon heille uutta materiaalia. Yleensä harjoitusten lopussa minä ja parini tanssimme videolle valmiina olevan materiaalin.

5.4 Esityksen ja konsertin ohjelman suunnittelu

Ryhmä esiintyi HelaTango-festivaalilla toukokuussa 2015. HelaTango on Tango aMoroson ja Oriveden opiston järjestämä argentiinalaisen tangon kansainvälinen festivaali ja tanssileiri. Festivaali on järjestetty vuodesta 2010 alkaen. Festivaali oli nelipäiväinen ja ohjelmassa oli argentiinalaisen tangon oppitunteja alkeistasosta edistyneisiin suomalaisten ja argentiinalaisten opettajien johdolla. Joka ilta oli *milonga* eli argentiinalaisen tangon tanssit. Ryhmämme esiintyi ensimmäisen illan milongassa. Toisena iltana esiintyivät paikalliset opettajat, eli minä, Pasi Laurén, Carina Quiroga ja Arttu Artkoski. Kolmantena iltana oli milongassa orkesterina Tango del Norte, joka soitti tanssittavaa tangomusiikkia ja ulkomaiset opettajavieraat Mariela Sametband ja Guillermo "Peque" Barrionuevo esiintyivät. Neljäntenä päivänä festivaalin päätteeksi järjestettiin konsertti, jota mainostettiin myös ulkopuoliselle konserttiyleisölle. Tango del Norte soitti konserttiohjelmistoa eli tangoa kuunneltavaksi.

Konsertin ohjelma oli seuraava: ryhmän esitys levy musiikilla, orkesteri Tango del Norten n. 30 minuutin konserttiosuus, orkesterin viimeinen kappale *Oblivion* jossa minä ja parini tanssimme, ja ylimääräisenä kappaleena orkesteri soitti vielä perinteisen viimeisen kappaleen La Cumparsitan, johon ryhmä tulisi mukaan tanssimaan. Orkesteri Tango del Norte koostuu kolmesta suomalaisesta muusikosta, jotka soittavat monenlaista musiikkia ja yhdessä he soittavat argentiinalaista tangoa. He ovat perehtyneet argentiinalaisen tangon tanssimusiikkiin ja konserttimusiikkiin.

Konsertin ohjelman suunnittelu oli yllättäen hieman haastavaa. Aluksi orkesterin pianisti oli hyvin vastahakoinen, sillä hän ei halunnut, että heidän konsertissaan olisi ollenkaan tanssia. Kävi ilmi, että heillä oli ennakkoluuloja esiintyä yhdessä harrastajatanssijoiden kanssa. Minun ja Pasin kanssa he olisivat suostuneet esiintymään. Saimme kuitenkin neuvoteltua molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun: heidän konserttiosuutensa olisi yhtenäinen ja tanssia olisi vain alussa ja lopussa. He kuitenkin halusivat, että he tuovat instrumentit lavalle vasta showryhmän esityksen jälkeen, jotta he ja yleisö saa pienen eron tanssiohjelman ja konserttiohjelman väliin. Ryhmän tanssijat olivat tyytyväisiä: he saivat pelottavan koreografian heti alta pois ja lopussa he pääsisivät tanssimaan elävän musiikin tahdissa.

5.5 Esitykseen valmistautuminen ja esitys

Lopulta esitys alkoi lähestyä. Meillä oli koreografia valmis noin kolme viikkoa ennen ensiesitystä. Harjoittelimme koreografiaa eri tiloissa ja eri suuntiin, jotta tanssijat todella muistaisivat askeleet. Joistain kohdista tanssijoilla oli vielä kysyttävää ja tarkennettavaa, mutta tässä vaiheessa lakkasin antamasta tarkkoja neuvoja ja kehotin kutakin paria ja tanssijaa etsimään itselleen sopivan ratkaisun tilanteeseen. Osa toivoi ohjeistusta nilkkojen asennosta ja katseen suunnasta, mutta mielestäni tässä vaiheessa nämä eivät olleet enää tärkeitä. Meillä ei ollut ammattitanssijoita ryhmässämme, joten hurjallakaan harjoittelulla emme saisi parin harjoituksen tai yhden kauden aikana linjoja puhtaiksi. Esitys, tanssi ja läsnäolo oli mielestäni tärkeämpää.

Ryhmän kanssa olimme huomanneet, että yhteinen ajoitus oli tärkeä koko ryhmän liikkeen laadun kannalta. Yhteistä ajoitusta käytiin läpi niin, että kukin tanssija keskittyi aistimaan koko ryhmän läsnäolon ja liikkeen lattialla, ja vain muutamassa kohdassa tarkensimme ajoitusta laskun avulla. Käytimme myös Orihuelan ideoita kehon asennosta tunteen herättäjänä, ja kosketuksen hyödyntämistä tanssissa: jokaisessa hitaassa kohdassa tanssijat keskittyivät todella tuntemaan parin kosketuksen ja käyttämään sitä liikkeissään.

Olin itse saanut hyvän neuvon tanssijaystäviltäni Michelle Marsidilta ja Joachim Dietikeriltä: esityksessä et ole lattialla vain katsottavana vaan myös itse katsot. Jaoin tämän ajatuksen ryhmän kanssa, harjoittelimme sitä, ja puhuimme kokemuksistamme. Ryhmä harjoitteli sitä että koreografian aikana todella keskittyy näkemään ja katsomaan muita tanssijoita, mikä olikin tärkeää muodostelmakohdissa. Toinen hyvä neuvo minulle on ollut tanssija Jouni Järvenpään huomio siitä, että jos tanssija tekee näyttämöllä jonkin virheen, hän usein reagoi siihen inhimillisellä tavalla ja tuo esiin jotain todellisesta itsestään, ja tämä on aina kiinnostavaa yleisölle. Tästä juuri olimme puhuneet harjoitusperiodin alussa, että kun tanssija itse kokee jotain todellista, niin yleisö pääsee siihen tunteeseen mukaan: virhe antaa mahdollisuuden juuri tähän.

Vaatteiden suhteen päädyimme klassiseen ratkaisuun: naisille mustaa, juhlevaa, avointa ja kimaltavaa, ja miehille tumma puku tai musta paita ja tummat housut. Tämä sopi kappaleemme ja koreografiamme klassiseen showtyyliin. Osa daameista teki itselleen uuden asun, ja osalta jo löytyi kaapista sopivaa. Meidän budjetissamme ei valitettavasti ollut varaa yhteensopivien asujen teettämiseen, mutta tämä on tavallista tangoshowssa. Kullakin esiintyvällä naistanssijalla tulee olla tangoshowta varten musta ja punainen ja mielellään myös jokin vaalea juhlava asu.

Ensimmäinen esitys oli siis HelaTango-festivaalin ensimmäisenä iltana torstaina. Ryhmäläisiä jännitti todella paljon, osa tärisi, ja osa poisti tärinää nauttimalla rohkaisevaa konjakkia. Aiemmin päivällä olimme pitäneet kenraaliharjoituksen esitystilassa. Kokoonnuimme hetkeksi yhteen ennen esitystä, ja kaikki saivat onnenpotkun pylyyn. Jätin ryhmän keskittymään takahuoneeseen ja menin itse katsomoon.

Esitys meni todella hyvin. Mielestäni kaikki ylittivät itsensä ja säteilivät. Kaikki muistivat koreografian, yleisö oli äänekkäs ja kannustava, ja vaikein kohta eli saksihyppy meni aivan yhtäaikaisesti. Esityksen jälkeen ryhmä oli tärisevä ja onnellinen, tyytyväinen ja juhlatuulella.

Toinen esitys oli leirin viimeisenä päivänä konsertissa. Konsertin alussa ennen orkesteriosuuden alkua showryhmä esiintyi. Tässä esityksessä lattiatila oli pienempi, ja jo kenraaliharjoituksissa ryhmä valitti että on ahdasta. Itseohjautuvasti he tarkastivat paikkansa ja kokeilivat erilaisia ratkaisuja. Valitettavasti esityksessä pieni tila kuitenkin osoittautui petolliseksi, tapahtui kaatuminen: eri suuntiin kävellessä yhden naistanssijan korko tarttui toisen naistanssijan kenkään. Tanssija ei pystynyt liikuttamaan jalkaansa kävellessään taaksepäin ja kaatui selälleen. Kaatuneen tanssijan pari säikähti ja elegantisti auttoi häntä. Tanssija nousi hyvin nopeasti ja rauhallisesti, laitto kengän takaisin ja jatkoi koreografiaa. Muuten koreografia meni aivan hyvin, tämän tapaturman jälkeenkin. Esityksen jälkeen ryhmä oli selkeästi järkyttynyt, mutta tanssija oli kunnossa ja itse hän suhtautui asiaan hyvin rauhallisesti. Koko ryhmä oli sitä mieltä että onneksi tapaturma sattui juuri tälle henkilölle, jolla on paljon aiempaa kokemusta esiintymisestä. Jos joku ensikertalainen olisi kaatunut, niin se olisi voinut olla paljon kovempi isku. Tanssijan pari oli järkyttynyt pidempään, ja oli valmis lopettamaan esiintyvän taiteilijan uransa. Jälkikäteen voimme todeta, että näin ei onneksi tapahtunut. Tavallaan tämä kaatuminen teki esiintymiskokemuksesta kokonaisen: esitykseen mahtui sekä täydellistä onnistumista että kaatuminen, ja kaikesta selvittiin. Saimme kokea Jouni Järvenpään mainitseman aidon reaktion.

Yleisö oli tässä esityksessä aika vaisua, ja tanssijan kaatuminen hiljensi heitä ehkä entisestään. Orkesteri oli valinnut ensimmäiseksi kappaleekseen hyvin hitaan ja hautajaismaisen sellosolon, joka ei mielestäni ollut omiaan kohottamaan tunnelmaa. Meillähän ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa konsertin musiikilliseen ohjelmaan. Toivoisin että tangomuusikot olisivat joustavampia ja halukkaampia työskentelemään tanssijoiden kanssa.

Minä ja parini tanssimme improvisoiden klassisen tangoesityskappaleen, Astor Piazzollan *Oblivion*. Kappale on hyvin hidas ja intensiivinen, ja koetimme tanssia sen mukaisesti. Tanssityyliämme tässä kuvaa ehkä salonkitango yhdistettynä tango nuevoon. Tango nuevo -elementtejä tanssissa ovat *colgadas* ja *volcadas*, otteen avaaminen kahdessa kohdassa, sekä muutama tango nuevo -tyylinen *gancho*. Teknisenä tavoitteena itselläni oli venyä ja kurottua ja ulottua, sillä esityksessä herkästi keskityn vain sisäiseen maailmaani ja pariin, ja tämä näkyy ei-niin-suorina vartalon ja raajojen linjoina. Videota katsoessani koen onnistuneeni omassa teknisessä tavoitteessani kohtalaisesti. Muutamissa kohdissa olisin voinut toteuttaa liikkeitä vahvemmin ja rohkeammin loppuun asti. Tämä on tietenkin tekninen asia, johon voisi keskittyä ennemminkin treeneissä kuin esityksessä. Tanssijana palaan jälleen perusasioihin. Jos arvioin yhteistä tanssiamme kokonaisuutena, voisin vielä lisätä tähän tanssiin muutaman elementin jotta kokonaisuus olisi täydellisempi: muutama yhdessä tehty showtangolinja, hieman nopeampaa liikettä yhden purskauksen verran, ja hieman teatraalisempaa käsien ja otteiden käyttöä perinteisen showtangotyylin mukaan. Mielestäni kuitenkin tanssimme sopi kappaleeseen ja klassiseen konserttikokonaisuuteen.

Konsertin päätteeksi showryhmä tuli vielä lavalle tanssimaan konsertin ylimääräisen kappaleen ja päätösnumeron *La Cumparsitan*. Kaikki tanssivat ilman koreografiaa vapaalla viennillä, ja selvisivät mielestäni erittäin hyvin. Rauhallisissa kohdissa he tanssivat rauhallisesti, ja kappaleen nopeampaan loppuun osa pareista pystyi myös tekemään hieman nopeampaa *variacion*-tyyppistä materiaalia. Loppulinjat osoittautuivat hieman haastaviksi muutamille, mutta suurin osa pareista onnistui siinäkin kohtalaisesti. Minua ilahdutti suuresti se, että nämä tanssijat, jotka kauden alussa olivat kovin pelokkaita esiintyjä, niin rohkeasti tulivat lavalle tanssimaan orkesterin tahdissa tutun kappaleen tuntemattoman version omalla seurataanssityylillään. Mielestäni jokainen esiintyjä ylitti itsensä ja paransi suoritustaan esityksessä.

5.6 Ryhmän palaute esityksen jälkeen

Esityksien jälkeen nostimme kuohuviinimaljoja ja kiittelimme toisiamme Facebook-ryhmässä. Loppukesästä kokoonnuimme meidän kotiimme yhteistä illanviettoa varten. Puhuimme ensimmäisestä kaudesta ja toiveista tulevaan. Teimme palautekierroksen, jossa jokainen sai kertoa miten oma tavoite oli toteutunut ja onko halukas jatkamaan esiintymistä. En kerännyt kirjallista palautetta enkä kirjannut suullista palautetta ylös. Mieleen jäi, että kaikki olivat todella

tyytyväisiä ja myös innokkaita jatkamaan. Jokainen tanssija oli toteuttanut oman tavoitteensa, päässyt esiintymään ja oppinut lisää tangoa. Ryhmä pääsi yhteiseen tavoitteeseensa yhdessä: koreografia oli saatu valmiiksi, esitys toteutui. Muutama tanssija toivoi jatkossa vaikeampia showkuvioita ja enemmän ohjausta tekniikkaan. Muutama nainen toivoi, että jatkossa kiinnitetään huomiota nilkan ojennukseen ja muihin linjoihin. Spagaatti jäi tekemättä.

Itse olin tyytyväinen palautteeseen, sillä alussa asettamamme tavoitteet olivat toteutuneet. Tekniikan tarkemman opetuksen olin tarkoituksella jättänyt pois, sillä aloittelevilla tanssijoilla tekniikka ei välttämättä ole se juttu, jolla esityksessä loistetaan, vaan into ja läsnäolo, mikä mielestäni toteutui. Myös aika oli rajallinen, mikä vaikutti siihen, että kaikkia asioita ei pystynyt teknisesti hiomaan huippuunsa. Oli hyvä kuulla että ihmisillä oli inspiraatiota ja intoa jatkaa työskentelyä eteenpäin.

Ryhmän jäsenet olivat myös tyytyväisiä siihen, että saivat seurata ohjaajien työskentelyä koreografian luomisessa, olihan heilläkin tavoitteena oppia koreografian tekoa. Itse olen oppinut paljon kun sain seurata kokeneempien showtanssijoiden ja esiintyjien työskentelyä Riassa 2013-2015.

5.7 Yhteenveto

Olen havainnoinut esitysvideoita ja tarkkaillut videoilta tanssityyliä, koreografiaan ja materiaaliin vaikuttaneita menetelmiä ja sitä, onko koreografiassa ollut minun tekemiäni askeleita. Seuraavaan taulukkoon on merkitty kappaleen osat, koreografiassa näkyvä materiaali, tanssityyli, tunnistettavat menetelmät ja minun tekemiäni materiaali. Koreografiaan tuli klassista showtangomateriaalia (*ganchot* ja *paradat*, *variacion*, saksihyppy, lopun avaus ja kaksi linjaa), salonkitangomateriaalia kuten kävelyt ja vapaa tanssi, sekä *tango nuevo* -tyyppistä materiaalia kuten *colgadas* ja otteen irrotus. Koreografiassa yhteistoiminnallisten menetelmien käyttö näkyy kaikissa kohdissa joissa ryhmä liikkuu muodostelmassa. Minun tekemääni koreografiaa näkyy aika paljon, ja se on tyyliltään salonkitangoa, showtangoa ja tango nuevoa. Gonzalon menetelmät näkyvät muutamissa kohdissa teknisesti, ja muuten ne ovat vaikuttaneet koko ryhmän esiintymiseen.

Taulukko 1. Koreografiassa näkyvät menetelmät ja tyylit

Osa	Materiaali	Tyyli	Maria	Gonzalo	Yhteistoiminnallisuus
	Tanssijat lattialle ennen kappaleen alkua				+
Intro	Intron aikana tanssiote			+	
A	Koreografia	Tango salón	+		+
B	Vapaata tanssia muodostelmassa	Tango salón			+
välisoitto	Kävely uusille paikoille			+	+
A2	Kampa ja paradat	Tango salón, show	+		+
B2	Colgadas	Tango nuevo	+		
C	Kävely ja hyppy	Show	+		+
Finaali	Variacion	Show	+		

Mielestäni tanssijoiden kokemattomuus ei näy koreografian lopullisessa muodossa. Materiaali ja elementit ovat monipuolisia ja vaikeustasoltaan vaihtelevia. Teknisenä suorituksena liikkeiden ja linjojen puhtaus jää välillä vajaaksi. Emme jättäneet kuin yhden teknisesti vaikean elementin tekemättä; kaikki muut saimme harjoittelulla toimimaan.

Yhteistoiminnallisuus näkyy koko koreografiassa erityisesti muodostelmien suhteen. Yhteistoiminnallisuus oli miltei edellytys sille, että muodostelmat saatiin toimimaan – minulla kun ei ollut samanlaista kokemusta ryhmien liikuttelusta kuin Lorena Ermocidalla, että voisin nopeasti kertoa kolme erilaista toimivaa vaihtoehtoa. Yhteistoiminnallisuus ei vielä tuottanut valmiita askeleita koreografiaan. Tällaista tehtävää emme kovin systemaattisesti kokeilleetkaan. Yksittäisissä kohdissa toki otin huomioon ryhmäläisten mielipiteitä ja toiveita, ja kaikki minunkin tekemäni askeleet ja sarjat hyväksyin ryhmällä. Jos joku kohta ei toiminut niin siihen etsittiin yhdessä vaihtoehtoja.

Huomasin, että yhteistoiminnallisten menetelmien käyttö tangokoreografian tekemisessä on haastavaa. Haasteet olivat lähinnä ajankäyttöön ja suunnitteluun liittyviä. Myös ryhmien muodostusta olisi voinut käyttää tehokkaammin. Gonzalon menetelmien käyttö oli tehokasta

erityisesti esiintymisen harjoittelussa. Kaikkien menetelmien käyttö vaatii opettelua sekä ohjaajalta että ryhmältä.

6 POHDINTA

Itse olen erittäin tyytyväinen showryhmämme ensimmäiseen projektiin "Recuerdoon". Ryhmän yhteinen tavoite toteutui: HelaTango-festivaalin konserttiin saatiin tanssiohjelma, joka oli selkeä ja tyylikäs. Saavutin itse henkilökohtaisen tavoitteeni eli onnistuin tekemään ryhmän kanssa tangokoreografian, josta voin olla ylpeä. Myös ryhmän tanssijat saavuttivat tavoitteensa: he oppivat showtangoa ja he pystyivät kaikki esiintymään. Suullisen palautteen mukaan kaikki ryhmäläiset olivat tyytyväisiä, ja lähes kaikki ensimmäisen kauden tanssijat halusivat jatkaa myös syksyllä 2015.

6.1 Työn tulosten ja tulkintojen pohdinta

Projektin lopputuloksena oli ryhmäkoreografia, jossa näkyy salonkitangoa, showtangoa ja tango nuevoa. Visuaaliselta ilmeeltään se on aika perinteinen showtangokoreografia. Koreografiassa näkyy yhteistoiminnallisen työskentelyn tuloksia. Esiintymisessä näkyy jonkin verran Gonzalo Orihuelan menetelmien käyttöä. Näiden menetelmien käytöstä ei seurannut modernia taidetangokoreografiaa vaan aika perinteinen. Tämä sopi toisaalta ryhmän tavoitteisiin ja toiveisiin oppia showtangoa. Voidaan siis ajatella, että koreografia on ryhmän näköinen. Yhteistoiminnallisten menetelmien ja Gonzalon menetelmien käyttö vaikutti lopputulokseen, mutta ei sillä tavalla mitä etukäteen ajattelin. Menetelmien käyttö oli minulle ja ryhmälle uutta, ja niitä ei harjoiteltu ja toteutettu systemaattisesti.

Orihuelan menetelmät eivät ole kovin konkreettisesti näkyvillä lopputuloksessa, sillä niitä käytettiin esiintymisen harjoittelussa, ei koreografian ja askelten luomisessa. Kokemattomien esiintyjien kanssa esiintymisharjoittelu oli todella tärkeää, ja nämä menetelmät toimivat siinä erittäin hyvin ja inspiroivat tanssijoita.

Yhteistoiminnallisuuden kuuluu pienryhmien käyttö ja ryhmien muodostaminen eri tavoilla. Erilaisia pienryhmien kokoonpanoja en tietoisesti muodostanut. Useimmin muodostin ryhmät jakamalla tanssijat kahteen ryhmään sen kummempin miettimättä kuka on missäkin ryhmässä. Koetin vaihdella ryhmien koostumusta mahdollisimman paljon ja huomioida sen, että varsinkin esiintymisharjoituksissa ryhmissä on monen tasoisia tanssijoita. Ryhmien muodostusta

miettimällä voisi kehittää menetelmien vaikuttavuutta. En myöskään suunnitelmallisesti opetellut ryhmätyömenetelmien käyttöä Kukkosen suosittamalla tavalla niin, että ensin menetelmiä harjoitellaan yksinkertaisten tehtävien avulla ja sitten siirtyen monimutkaisempiin. Tämä olisi vaatinut enemmän suunnitelmallisuutta ja suunnitelmien systemaattista tarkennusta ja mahdollisesti myös enemmän aikaa. Käytettävissä ollut aika oli rajallinen, harjoitukset kestivät vain kaksi tuntia kerrallaan, ja ryhmäkin ilmaisi jonkin verran paineita koreografian valmistumisen suhteen.

Vaihtelevan tasoinen ryhmä ja kokemattomat tanssijat tarjosivat odotetusti mahdollisuuksia ja haasteita. Kokemattomuudella tarkoitan nimenomaan sitä, että heillä ei ollut aiempaa kokemusta showtangosta ja tangoesityksistä. Ajattelin että tällä tavalla vältämme pahimmat kliseet; toisaalta en alussa määritellyt omia enkä ryhmäläisten käsityksiä siitä, mitä tangokliseet ovat. Jokaisella ihmisellä varmasti on mielikuva argentiinalaisesta tangosta, tanssii hän sitä tai ei. Joka tapauksessa heillä ei ollut aikaisempia opittuja koreografian tekemisen tapoja, jotka ohjaisivat heidän toimintaansa perinteisen showtangon suuntaan. Toisaalta Orihuelan määritelmän mukaan showtango syntyy kansanperinnetangosta eli seuratanssista, mistä tanssijoillamme oli kokemusta ainakin vuoden harrastuksen verran.

Tanssijoiden kokemattomuus vei projektia eri suuntaan mitä ajattelin, sillä showtangoa tuntemattomat oppilaat olivat kiinnostuneita oppimaan showtangoa. Showtangon oppiminen toteutuikin ja on nähtävissä lopputuloksessa. Automaattisesti kokemattomuus showtangosta ei siis johtanut projektia modernin näyttämötangon suuntaan.

Kokemattomat esiintyjät vaativat esiintymisharjoittelua, ja tämän koin tehokkaaksi ja tulokselliseksi työskentelyksi Orihuelan menetelmien ja oman kokemukseni avulla. Välillä tanssijat kohtasivat teknisiä haasteita vaativan materiaalin suhteen, ja tällöin harjoitteluun kului runsaasti aikaa. Ryhmä oli kokematon myös yhteistoiminnallisten menetelmien käytössä, joten myös näiden käyttöön olisi voinut varata enemmän aikaa.

Illoisia yllätyksiä ryhmän suhteen oli heidän sitoutumisensa, heidän harjoitteluintonsa ja heidän kykynsä muistaa koreografia. Näillä alueilla he olivat kuin ammattilaisia. Tanssijoiden kokemattomuus ei erityisesti haitannut minua. Uskon, että myös ammattitanssijoiden kanssa käyttäisin heidän taitojaan hyödykseni ja käyttäisin yhteistoiminnallisia menetelmiä koreografian teossa.

Ryhmä oli hyvin tyytyväinen saadessaan valmista toimivaa materiaalia tanssittavaksi. Suuri osa tanssijoista oli sanonut, että haluaa oppia lisää tangoa ja showtangoa, joten he ottivat mielellään vastaan askeleita ja kuvioita ja teknisiä neuvoja. Valmiin materiaalin opettelu sopi ryhmän toiveisiin, mutta ei toteuttanut minun visioitani. Usein turvauduin valmiin materiaalin tekoon rajallisen ajan ja ryhmän tyytyväisyyden vuoksi. Yhteistoiminnallisten menetelmien käyttö oli hitaampaa kuin ajattelin, ja välillä ryhmä oli levoton ja turhautunut, kun tulosta eli valmista koreografiaa ei niiden tuloksena kovin paljoa saanut suhteessa käytettyyn aikaan. Minä pystyin kotona harjoitusten ulkopuolella valmistelemaan sopivaa materiaalia parini kanssa.

Tässä täytyy huomioida yksi merkittävä ryhmän jäsen eli Pasi Laurén, oma parini tanssissa ja elämässä. Monet askeleet suunnittelin kotona tai salilla hänen kanssaan – olisinko tukeutunut enemmän ryhmän työskentelyyn ja ryhmän tuottamaan materiaaliin, jos minulla ei olisi ollut mahdollisuutta hänen kanssaan kokeilla ja valmistella askeleita?

Jos yhteistoiminnallisten menetelmien käyttöä oli haparoivaa ja koreografiassa on paljon minun tekemää materiaalia, niin onko koreografia sitten minun näköiseni? Tavallaan: siinä on paljon minun tekemiäni sarjoja, ja draaman kaareltaan se noudattaa kokemuksellisesti oppimaani klassisen tangoesityksen rakennetta. Toteuttaako se omaa koreografista visiotani? Vaikea sanoa. Kuvaan että halusin tehdä ”uudenlaisen” tangokoreografian, joka on kliseistä vapaa. Minulla ei ollut selkeää määritelmää uudenlaisuudelle tai kliseille. Epämääräisenä ajatuksena minulla ehkä oli että koreografiassa olisi luonnollista liikettä tangon liikekieleen yhdistettynä. Eeva Anttila sanoin liikkeestä tulee tanssia silloin kun se on tietoista (Anttila 1994). Tällaista tietoista arkista luonnollista liikettä ehkä toivoin näkeväni koreografiassa modernin näyttämötangon tapaan. Nimenomaan tällaisessa liikkeessä kokemattomat tanssijat saisivat mahdollisuuden loistaa. Kyse ei ole teknisestä taituruudesta vaan läsnäolosta, suunnasta ja kokemisesta. Tällaiseen työskentelyyn Orihuelan menetelmät ovat sopivia, ja näitä hän itsekin käyttää teoksissaan.

Oma koreografinen visio jäi utuiseksi ja määrittelemättä, ja tämän takia se ei myöskään ilmiinny lopullisessa koreografiassa. Projektista tuli ehkä enemmän pedagoginen kuin taiteellinen: showtangoa opetettiin ja opittiin ja esitettiin. Gonzalon määritelmän mukaan moderni näyttämötango on tangoa, jossa on taiteellinen sisältö. Taiteellinen toiminta jäi projektissamme taka-alalle.

Teeman valinta olisi saattanut viedä projektin minulle uuteen suuntaan. Uudelle näyttämötangolle on tyypillistä että siinä on teema, ja käsitellään aiheita jopa draaman menetelmin. Lähdimme tekemään koreografiaa musiikkilähtöisesti, emmekä valinneet esityksellemme teemaa. Ryhmän kanssa teeman tiimoilta ideointi, mikä sekin on yhteistoiminnallinen oppimismenetelmä, olisi voinut lähteä viemään esitystä modernin näyttämötangon suuntaan.

Käsitteiden määrittely jo alkuvaiheessa jäi puutteelliseksi. Mitä tarkoittaa tango, showtango, klisheet, ”uudenlainen”? Määrittelyä on tapahtunut nyt osin jälkikäteen tässä kirjoitusprosessin kuluessa.

6.2 Päätelmät

Hypoteesini oli, että Gonzalon menetelmien ja yhteistoiminnallisten menetelmien avulla pystyn luomaan täysin uudenlainen tangokoreografian. Hypoteesiin kuului myös se, että harrastajatanssijoiden kokemattomuus on etu siinä mielessä, että heillä ei ole kokemusta showtangosta, ja tällä tavalla vältämme tangoklisheet. Jos arvioin hypoteesia lopputuloksen eli showryhmän valmiin koreografian mukaan, niin hypoteesi näyttää osoittautuvan vääräksi. Onnistuimme tekemään visuaalisesti varsin perinteisen showtangokoreografian. Pahimpia tangokliseita ei kyllä koreografiassa näy: ei ole hattuja, näyteltä intohimoa eikä katulyhtyä.

Toisaalta en voi toteutuneen projektin perusteella osoittaa hypoteesiani vääräksi. Ajallisesti käytimme aika vähän aikaa yhteistoiminnallisten menetelmien parissa. Tahtotila oli olemassa, mutta menetelmien käyttö ei ollut suunniteltua eikä niiden käytön opetteluun ja kehittämiseen varattu aikaa. Niitä ei systemaattisesti käytetty tuottamaan askeleita ja koreografista materiaalia. Usein turvauduin omiin kokemuksiin kautta oppimiini menetelmiin, kuten valmiin koreografian suunnitteluun ja opettamiseen.

Orihuelan menetelmillä ja yhteistoiminnallisilla menetelmillä voisi hyvinkin saada aikaan modernin tangokoreografian, mutta niitä pitäisi – käyttää. Näitä menetelmiä pitäisi käyttää enemmän ja luottaa siihen, että niillä saa aikaan tulosta.

Toisaalta Orihuela itse on sitä mieltä että perinteiden tunteminen on tärkeää jotta niitä voi käsitellä eri tavoin ja katsoa uudesta näkökulmasta. Hypoteesini oli siinä valossa aika älytön

nimenomaan tanssijoiden kokemattomuuden takia: heillä ei ollut riittävästi tietoa ja kokemusta näyttämötangon perinteistä, joten he eivät pystyneet käsittelemään niitä millään tavalla. He eivät tienneet, mikä on uutta, kun he eivät tienneet, mikä on vanhaa.

6.3 Oman työni reflektointi

Tämän opinnäytetyön muoto ei ole yksinkertainen. Tarkastelemani projektia ei aikanaan toteutettu tutkimuksena. Keväällä 2015 tehtiin koreografia: taiteellinen ja pedagoginen projekti. Tämä tapahtui vailla tarkkoja suunnitelmia, prosessi vaelsi orgaanisesti eteenpäin kohti tavoitetta. Aineiston havainnointi ja tulosten kirjallinen tarkastelu ja analyysi tapahtui vasta yli vuoden kuluttua projektista. Tarkempi suunnittelu, havainnointi ja reflektointi ja näiden dokumentointi jo projektin aikana olisi tehnyt helpommaksi tarkastella projektia tieteellisestä näkökulmasta toimintatutkimuksena. Tutkimuksellinen ote on ollut minulle haasteellista. Oma osallisuuteni aktiivisena toimijana projektissa tekee vaikeaksi suhtautua siihen objektiivisen tutkijan näkökulmasta.

Tässä opinnäytetyön kirjallisessa osassa on paljon tekstiä työn taustasta ja siihen vaikuttaneista tekijöistä. Oma oppimiseni projektin aikana oli hyvin voimakkaasti kokemuksellista. Minulle tämä kirjoittaminen ja tapahtumien prosessointi on ollut tärkeää. Se on auttanut minua hahmottamaan tapahtunutta ja omaa toimintaani, jotta voin oppia siitä ja jatkossa tarkentaa toimintaani. Kirjallista työtä olisi voinut tehdä myös projektia ennen, sen aikana ja heti projektin jälkeen vaikka oppimispäiväkirjan muodossa. Tämä olisi tarkentanut toimintaa ja tavoitteita jo projektin aikana ja ehkä tuonut omaa taiteellista visiotani voimakkaammin näkyville lopullisessa koreografiassa. Haluan kuitenkin sisällyttää omien kokemusteni pohdinnan tähän opinnäytetyöhön tieteellisen tarkastelun lisäksi.

Valitsemani pedagogiset ja taiteelliset menetelmät olivat uusia minulle, joten tämä projekti toimi niihin tutustumisena. Niiden opettelu vaatii suunnitelmallisuutta ja systemaattista käyttöä vielä jatkossakin. Turvauduin herkästi omiin tuttuihin opettajalähtöisiin menetelmiin ja ryhdyin itse luomaan valmista materiaalia, jos ryhmän työskentely takkuili. Jotta menetelmien avulla saadaan koreografista materiaalia aikaan, täytyy niiden käyttöä jatkaa sinnikkäämmiin ja tarkentaa toimintaa ja tavoitetta prosessin aikana toimintatutkimuksen mallin tapaan.

Koin ryhmän johtamisen mielenkiintoisena, mukavana ja haastavana. Joissain kohdissa ehkä pidin langat liian tiukasti omissa käsissäni. Jatkossa voisin kehittää ryhmän kanssa työskentelyä todelliseen yhteistoiminnalliseen suuntaan: johtaja kokoaa ryhmät ja tarkkailee niiden toimintaa ja pitää huolta siitä että kaikkien ääni tulee kuuluviin. Yhteistoiminnallisen oppimisen idea on keskinäinen riippuvuus: jokaisen ryhmäläisen panos on tärkeä, ja omat ja yhteiset päämäärät saavutetaan vain yhdessä. Tämä on minulle koreografina tärkeää, sillä silloin lopputulos on paljon enemmän, kuin mitä itse yksin olisin voinut saada aikaan.

Ryhmätyöskentelyssä haastavinta oli ottaa kaikkien ääni ja mielipide kuuluviin ja silti pitää jonkinlainen huoli siitä, että jokaisessa harjoituksessa saatiin projektia jollain konkreettisella tavalla eteenpäin kohti tavoitetta. Ryhmän jäsenet olivat kaikki hyvin innokkaita ja osa äänekkäämpiä kuin toiset. Usein moni tanssija esitti oman mielipiteensä ja ideansa heti toisen perään ilman, että ideoita ehdittiin ollenkaan kokeilla. Näissä tilanteissa minä koetin säilyttää johdon ja päättää miten edetään, mitä kaikkia ideoita kokeillaan ja missä järjestyksessä. Jälkeenpäin mietin, että ehkä olisi voinut ottaa ideoinnille selkeästi erillisen ajan, jolloin kaikki ideat käydään läpi ja vaikka kirjoitetaan ylös, ja sen jälkeen kokeillaan käytännössä kaikki ideat. Näissä tilanteissa olisi mahdollisesti auttanut myös työskentely pienemmissä ryhmissä pidempään tai ryhmiä vähitellen suurentaen (Lumipallo-menetelmä), jotta pienissä ryhmissä olisi asiaa saatu pidemmälle valmiiksi.

Raskaita treenejä olivat ne, joissa oli vain epämääräisiä ideoita, minun tai ryhmäläisten, ja käytimme ryhmän kanssa aikaa kokeillaksemme niiden toimivuutta. Välillä ryhmä vaikutti turhautuneelta, ja tällaisten turhautuneiden treenien jälkeen koin, että minun täytyy antaa heille jotain valmista toimivaa materiaalia tanssittavaksi. Tällaisena hetkenä voisin koettaa paremmin sietää omaa ja ryhmän turhautumista. Toisaalta nämä turhauttaviltakin tuntuvat treenit tuntuivat vievän projektia eteenpäin ja loivat painetta saada asioita järjestykseen ja askeleita paikoilleen.

Oma koreografinen visio oli myös utuinen. En määritellyt omaa visiotani ja käsitteitäni tarkemmin. Toisaalta visio oli se että koreografiasta tulee tanssijoiden näköinen, ja heidän oppimistoiveidensa mukaisesti siitä tuli klassinen showkoreografia. Olihan yksi oman toimintani lähtökohdista se, että haluan antaa oppilailleni mahdollisuuden oppia muutakin kuin rauhallista salonkitangoa seuratanssina. Ehkä minun on koreografina hyväksyttävä se, että minä opettajana opetan oppilailleni ensin perinteistä showtangoa, ennen kuin voin heidän kanssaan yhdessä tehdä uudenlaista tangoa näyttämölle.

6.4 Mahdolliset jatkotutkimus/projektiaiheet

Tämän ensimmäisen projektin jälkeen esiintymisryhmämme on jatkanut aktiivista toimintaa. Monet ensimmäisen kauden tanssijat ovat edelleen mukana, ja uusia on tullut mukaan. Ensimmäisen projektin aikana minä ja muut ryhmän jäsenet opimme paljon tanssitekniikoita ja työmenetelmiä, joita on jo hyödynnetty uusissa projekteissa. Tämä ensimmäinen projekti toimi syklisen oppimisprosessin ensimmäisenä vaiheena. Uusissa koreografioissa olemme tarkentaneet toimintaamme aiemman perusteella ja muuttaneet sitä tarkoituksenmukaisemmaksi. Keväällä 2017 ryhmän kanssa on jo tehty yhteensä kuusi koreografiaa. Uudessa showtangokoreografiassa ryhmäläiset onnistuivat tekemään itselleen oman *variacionin* pienryhmän ja ohjaajien tuella, ja valssikoreografiassa on käytetty ryhmäläisten itse pienryhmissä luomaa materiaalia. Tänä keväänä on myös tehty pieni moderni sarja.

Jäin miettimään mielikuvia koreografisen työskentelyn pohjana. Jäi selvittämättä, minkälaisia mielikuvia ryhmämme tanssijoilla oli argentiinalaisesta näyttämötangosta ennen ensimmäistä projektia. Minkälaisia kliseitä heillä on mielessään, ja minkälaisia tuoreita mielikuvia? Olisiko niitä voinut käyttää koreografian teemana ja yhdistää niitä luonnolliseen arjen liikkeeseen ja tangon liikekieleen? Tämä voisi olla idea seuraavalle tutkimukselle ja seuraavalle projektille: kysellä etukäteen tanssijoilta tangoon liittyviä mielikuvia ja ryhtyä työskentelemään niiden pohjalta. Tarvitaanko siihen uusi kokematon ryhmä? Ovatko nämä nykyiset tanssijat jo liiaksi sisäistäneet showtangoestetiikan vai voinko toteuttaa tällaisen projektin vielä näiden tanssijoiden kanssa?

Jatkossa olisi mielenkiintoista toteuttaa taiteellinen ja koreografinen prosessi tutkimuksena. Aiheen rajaaminen, käsitteiden ja menetelmien määrittely ja tutkimuskysymysten tarkentaminen jo alussa voisi selkeyttää toimintaa. Tämän ensimmäisen projektin hypoteesista voin muotoilla seuraavan aiheen: yhteistoiminnalliset menetelmät ja Orihuelan menetelmät modernin tangokoreografian rakentamisessa. Tässä vaiheessa tanssijoillamme on jo enemmän kokemusta esiintymisestä ja perinteisestä showtangosta, joten nyt heillä on tietoa ja taitoa ja mahdollisuus luoda jotain uutta, jos niin haluavat.

Keväällä 2017 ryhmällä on tiedossa ihmeellinen asia: alkuperäinen inspiiraattorini ja mentorini Gonzalo Orihuela tulee Suomeen, ja koko esiintymisryhmä pääsee hänen oppiinsa. Vihdoin Orihuela itse pääsee opastamaan tanssijoita näyttämötangon saloihin taitavilla menetelmillään. Ympyrä sulkeutuu. Meillä on jälleen mahdollisuus arvioida toimintaamme, syventää taitojamme,

oppia uutta ja toteuttaa uusia visioita. Toivon itselleni ja kaikille ryhmän tanssijoille uutta inspiraatiota ja lisää tietoa ja taitoa tulevien esitysten valmisteluun. Ehkä vielä joskus osaamme yhdessä tehdä esityksen, joka kuvastaa jokaisen tekijän menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta.

LÄHTEET

Linkit esitysvideoihin:

HelaTango 2015: Recuerdo, ryhmän 1. esitys.

<https://www.youtube.com/watch?v=EuUjLx3PMqA&feature=youtu.be>.

HelaTango 2015: Recuerdo, ryhmän 2. esitys. <https://vimeo.com/210309214>.

HelaTango 2015: Oblivion, Pasi y Maria. <https://vimeo.com/210310352>.

HelaTango 2015: La Cumparsita, ryhmän impro. <https://vimeo.com/210311175>.

Painetut lähteet:

Anttila, E. Tanssin aika. Opas koulujen tanssikasvatukseen. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 139.

Benzecry Saba, G. 2015. The Quest for the Embrace. Abrazos.

Merritt, C. 2012. Tango Nuevo. Florida: University Press of Florida.

Orihuela, G. 2014. Mi balance – Reflexiones de Gonzalo Orihuela. El Tangauta 240 (12), 28-29.

Savigliano, M. 1995. Tango and the political economy of passion. Westview Press.

Digitaaliset lähteet:

Alternativa Teatral. 2017. Viitattu 19.3.2017, <http://www.alternativateatral.com/persona64404-gonzalo-orihuela>.

Compagnie Catherine Berbessou. 2003. Viitattu 18.3.2017, http://quatzarts.free.fr/htm/st_base.htm.

Gazenbeek, A. 2013. Inside Tango Argentino. Viitattu 4.3.2017,
https://books.google.fi/books?id=7uvRAwAAQBAJ&pg=PT7&lpg=PT7&dq=inside+tango+argentin+o&source=bl&ots=LilbTk4gdu&sig=7dhBebxs_fKi16UasNV7s-4MFyw&hl=fi&sa=X&ved=0ahUKEwiWguXcg-bSAhUiDJoKHcVxCuUQ6AEIVzAN#v=onepage&q=inside%20tango%20argentino&f=false.

Kajaanin Ammattikorkeakoulun Opinnäytetyöpakki 2017. Toimintatutkimus. Viitattu 25.3.2017,
<https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Toimintatutkimus>.

Kambras 2016. Viitattu 19.3.2017, <http://www.kambras.com>.

Kukkonen, T. 2011. Interaktiivisista opetusmenetelmistä. Viitattu 10.11.2016,
http://www.peda.net/img/portal/2121640/INTERAKTIIVISISTA_OPETUSMENETELMISTA.pdf?cs=1306222501.

Lavonen, Meisalo & al. 2017. Yhteistoiminnalliset työtavat. Työtapaopas. Helsingin yliopisto Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Viitattu 29.3.2017,
<http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/yto/yto/>.

Orihuela, G. 2016. Viitattu 25.3.2017, <http://gorihuela.blogspot.fi/2016/08/el-tango-danza-folclor-y-arte.html>.

Platea 2017. Viitattu 25.3.2017, <http://www.platea.org/gonzaloorihuela/>.

Räsänen, H. 2017. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Viitattu 26.3.2017,
http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/menetelmat/Documents/4_Kvalitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 21.3.2017, <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Tangokiuta 2017. Viitattu 25.3.2017, <http://tangokiuta.com>.

Virtuaaliammattikorkeakoulu. 2017. Toimintatutkimus. Viitattu 25.3.2017,
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464158778/1194360111832/1194360447229.html>.

Esiintymisharjoitus. Tanssija tulee huoneeseen, jossa on tyhjä tuoli. Tehtävänantona on että hänen pitää istua tuolille. Muut ryhmäläiset istuvat ja katsovat yhdellä seinällä. Havainnointi: harjoituksen jälkeen katsojat kertovat mitä tapahtui, mitä tanssijan liike sai heidät ajattelemaan ja tunteemaan, ja tanssija kertoo miltä hänestä tuntui.

Etsiminen -> miten katsoja mukaan tunteeseen. Harjoituksen ensimmäisessä vaiheessa tanssija tulee huoneeseen, ja hänen pitää esittää etsivänsä huoneeseen piilotettua pientä esinettä; hänelle on näytetty minne esine on piilotettu. Harjoituksen toisessa vaiheessa esine todella piilotetaan, ja hänen pitää etsiä se mahdollisimman nopeasti. Muut ryhmäläiset tarkkailevat miten tanssija tehtävän suorittaa: liikkeen muoto ja nopeus, tanssijan kehon asento ja liikehdintä, katse ja pään liikkeet, kehon rytmi. Miltä katsojasta tuntui eri kerroilla? Harjoituksen tarkoituksena oli miettiä miten saada aikaan katsojassa todellinen tunne, miten saada katsoja mukaan tilanteeseen, miten saada katsoja uskomaan tanssijan toimintaa.

Kehotuntemukset, asento ja tunne. Mietimme miten tunne näkyy ja tuntuu kehossa. Hyödynsimme olemassa olevaa tunnetta: joku oli hermostunut: se tuntui käsissä hikoiluna ja hermostuneina liikkeinä. Käsien liike etusijalle koko kehon liikkumisessa, hyödynnä sitä. Kotitehtävänä tarkkailla tunteita ja sitä miten ne ilmenevät kehossa, asentoina, kehotuntemuksina ja liikkeenä. Voiko saavuttaa tietyn tunnetilan hakemalla sopivan asennon ja liikkeen?

Sarjojen teko. 2-3 hengen ryhmät. Ensin lyhyt tehtävänanto: kahden kasin sarja, jossa ensin otetaan tanssiasento, sitten liikutaan ensin paikalla, ja sitten lineaarisesti. Sarjat esitetään muille ryhmäläisille.

Klishee. Keskelle valmista sarjaa lisätään yksi klisheinen tangoliike.

Esine. Pari tekee 2x8 hitaan iskun tangosarjan. Sen jälkeen ohjaaja antaa parille esineen, ja heidän tulee liittää se sarjaan mukaan. Muodostuu tarina.

Huonekalu. Tanssi huonekalun ympärillä soolona (tuoli, pöytä). Kun tanssi on valmis, tulee toinen tanssija mukaan ja tekee oman sarjansa siihen sopivaksi, duetto.

Suunnat. Yksinkertaista liikettä soolona tiettyyn suuntaan, suuntia vaihdellen. Tanssijat itse tuottavat liikkeensä improvisoiden. Havainnointi: yksinkertaisesta liikkeestä tulee intensiivinen.

Timon ja Marjon harjoitus

Putkinäkö. Ryhmä seisoo rivissä ja yksi pari tanssii ryhmän edestä rivin päästä päähän. Katsojat pitävät käsiä kasvojensa sivulla "putkena", jolloin he näkevät tanssiparin liikkeestä vain pienen hetken. Sen jälkeen ryhmäläisten pitää pareina muodostaa se asento jonka he näkivät "putkessa".

Intro	II
A	II II II
B	II II II li
välisoitto	II
A2	II II II
B2	II II II II
C	II II I
Finaali	II II I

”Recuerdo”, tango

- Levytetty vuonna 1944, Buenos Aires
- Sävellys Osvaldo Pugliese
- Esittäjä Osvaldo Pugliesen orkesteri

Musiikin rakenne lasketaan käyttämällä aikamääränä tanssijan hidasta askelta:

- I merkitsee neljää hidasta askelta (musiikissa kaksi 4/4-tahtia)
- i merkitsee kahta hidasta askelta
- II kahdeksan hitaan askeleen muodostama fraasi

Päivämäärä	Aika	Tila	Tapahtuma/aihe
19.1.2015	19-21	Sumelius	Ensimmäiset harjoitukset: Timo ja Marjo vieraillevina opettajina; esiintymisharjoituksia, tunteiden herättäminen. Etsiminen –harjoitus.
30.1.2015	18-20	Marian koti	Esiintymisharjoituksia; sitoutuminen projektiin; esityksiin kuuntelu
15.2.2015	19-21	Sumelius	Kappaleen valinta: <i>Recuerdo</i> . Kappaleen rakenteen hahmottaminen piirtämällä.
27.2.2015	18-20	Sumelius	Valmiin materiaalin opettelu, muodostelmien kokeilu koko ryhmän kanssa. Musta laatikko –harjoitus.
22.3.2015	19-21	Sumelius	Koreografian alun kokeilu. Valokuvaus.
27.3.2015	18-20	Sumelius	Variacion ja lopetus.
19.4.2015	13-15	Sumelius	C-osan harjoittelu, eri vaihtoehtojen kokeilu ryhmissä.
24.4.2015	18-20	Sumelius	Koko koreografian harjoittelu. Muodostelmien kokeilu. Hyppytekniikkaa.
26.4.2015	19-21	Sumelius	Koko koreografian ja erityisesti C-osan harjoittelu. Suunnat, yleisö.
3.5.2015	19-21	Sumelius	Koko koreografian harjoittelu vaatteiden kanssa.
8.5.2015	18-19	Sumelius (B-sali)	Koko koreografian harjoittelu vaatteiden kanssa. Uusi tila, uudet suunnat.
10.5.2015	19-20	Sumelius	Esiintymisharjoittelua. Kosketus pariin ja lattiaan. "Näe ja tulee nähdäksi." Harjoitusyleisöä paikalla.
14.5.2015	19-20	HelaTango	Kenraali: uusi tila, paikat, sisäänmeno, kiitokset, poistuminen
14.5.2015		HelaTango, iso sali	1. esitys: <i>Recuerdo</i>
17.5.2015	15- 15.30	Klemettisali	Kenraali. Haasteena aiempaa pienempi tila.
17.5.2015	16	HelaTango, Klemettisali	2. esitys: <i>Recuerdo</i> , <i>Oblivion</i> ja <i>La Cumparsita</i>

18.1.2015	Maria luo Facebook-ryhmän; Doodle-kalenteri
18.1.2015	"Tango aMoroso show group will train during the Spring season 2015, and the goal is to perform in HelaTango in May"
19.2.2015	"Things you want to learn: <ul style="list-style-type: none"> • To dance in a group • To learn a choreography • To create a choreography • Tango escenario tricks and movements • Beautiful feet • Voittaa esiintymispelko • How to be on stage • Välittää tunteita"
30.1.2015	K: "Olipas mukavat treenit eilen! Jäi hyvä fiilis ja keskinäinen palautteen anto oli rakentavaa ja tapahtui hyvässä hengessä. Tästä on hyvä ponnistaa eteenpäin mutta voi olla että hieman kiire tulee. Kiitos kaikille hyvästä ilmapiiristä ja tietenkin erityiskiitos Pasille ja Marialle."
8.2.2015	Maria: "Your favorite songs: <i>Mi dolor</i> by De Angelis, <i>Recuerdo</i> by Pugliese, <i>Fueron tres años</i> by Varela. In the next meeting we will choose the song and start the choreography!!! You can also vote your favorites here! Or suggest a new one!"
15.2.2015	Maria treenien jälkeen: "Jee, kiitos tyypit, thank you guys, olipa hienot harkat!!!! Aivan mahtavaa kun meitä on noin monta paria, koetetaan käyttää sitä hyödyksi!!!! Hyvä show saadaan aikaan!!!" S: "Kiitos vaan mahtavalle opettaja parille" L: "Kiitos PyM te ootte parhaat!"
18.2.2015	Maria: Ilmoitus kenkien tilauksesta, suositus kumipohjakengät showhun, kiiltävät kengät, matalat kengät treeneihin
18.2.2015	Keskustelua vaatteista, miesten ja naisten. Lopputulos: miehille musta puku tai musta paita ja mustat housut ja naisille värikkäät asut tahi mustat vaaleilla aksenteilla.
1.3.2015	Maria: "Hei dancers, one change for the choreography! Only to make it more simple! The end of the 2nd part A, the straight walking and the two paradass in the end: let's leave out the woman's turn under the arm, let's just turn normally to the second parada and give the leaders time to fix the position so that the pose is open to the audience. Everything else stays the same. I'm just thinking that you will be practising very hard when we are away, so that you can practice the right things, the positions opening to the audience and being in harmony with the group. Besos, we are getting ready to fly!!!" (Juuri lähdössä matkalle)
22.3.2015	Maria: "Kiitos treeneistä! Saatiin kuvat otettua, mustavalkoinen pukukoodi on kaunis, ja koreografian uusi alku on hieno!!!!!"
27.3.2015	Maria: "Thanks for today's rehearsal! We almost have the whole piece!!!!!" N: "Thank you very much, we had a great time!"

2.4.2015	Maria: "If you have ideas for part C, the last missing part, let's hear it! I'd like to have a partner change there, or some group action!"
19.4.2015	Video, jossa PyM tekee koko koreografian
24.4.2015	Video jossa PyM tanssii C-osan Video jossa ryhmä tanssii koko koren Maria: "Suurkiitos jälleen showryhmälle! Kiitos kärsivällisyydestä kun sain kokeilla erilaisia muodostelmia, ja kiitos että kerroitte mielipiteitänne, mikä toimii ja mikä ei! Kiitos Pasi ja Carina!!! Nyt alkaa olla biisi kasassa, nyt alkaa treenaus!!! Jännittävä prosessi kaikille meille, ihanaa että olette tässä kanssani!!! Showtime lähestyy." N: "Yes, I agree definitely! We have to go through it as many times as we can!" S: "Kiitos opeille! Ja tosiaan niin monta treeniä kuin mahdollista!" K: "Oli tosi hyvät ja tehokkaat treenit. Niistä jäi hyvä fiilis." J: "Hyvä treeni oli, kiitos! Huomenna uudestaan."
27.4.2015	J: "Kiitos Pasille tehokkaasta treenistä ! Thank You for rehearsal yesterday! Semmonen tuli mieleen, että voisiko C -osan korvata vapaalla tanssilla rondassa eteen päin?"
3.5.2015	Maria: "Hello bunnies, Maria has the flu, so let's see if she is alive enough to show up at the rehearsal tonight... Sunday Sumelius at Seven!!! Pasi will be there, and maybe Carina, and Maria too if she is alive. We made a tiny little change in part C, now it is easier, you don't have to count the nine steps anymore, just to go around and to your places. And maybe we skip the jump... sorry... keep practising for the next project!"
8.5.2015	S: "Heippa! Tuli mieleeni, kun ensimmäinen esitys lähestyy lähestymistään, että voisiko sen suunnan jo päättää missä yleisö on Orivedellä? Juhlatila on tuttu ja sitä voi käännellä aikalailla mielensä mukaan. Tavoitteenahan lienee se, että show sujuisi mahdollisimman hyvin kaikilta. Tänäänkin harjoituksissa huomasi selvästi sen, että kun tanssittiin siihen suuntaan, mitä eniten on harjoiteltu, homma hoitui parhaiten." A: "Samaa mietin minäkin. Eli pidetäänkö milonga etu- vai takaosassa salia ja missä kohdassa salia esiinnytään yleisöön nähden. Auttaa rakentamaan asiaa omassa mielessä kun tietää suunnat." Maria: "Nythän te ootte harjaantuneita suunnankääntäjiä!" S: "Jaahas!" Maria: "Koetetaan mahd aikaisin selvittää torstain ja sunnuntain tilat. Yleensä torstain milongassa on ollut vain pieni lattia, en tiedä onko se meille liian pieni. Täytyy selvittää." Maria: "Mut oikeesti eilinen oli tärkeä harjoitus, frontin vaihtaminen ON yksi tärkeä harjoitettava asia, ja nyt olette sitä jo oppineet. Jatkossa se on helpompaa." S: "Ymmärrän sen kyllä!"
9.5.2015	Maria: "Hei tehdäänkö niin, että huomenna sunnuntaina otatte esiintymisvaatteet mukaan, tehdään heti seiskalta vaatteissa, ja testatkaa myös esiintymiskengät! JA: jos teillä on lapsia, kavereita, äitejä ja muita sellaisia, niin OTTAKAA MUKAAN

	HARJOITUSYLEISÖKSI!!!! Treenataan vähän esiintymisjännitystä! Pus!!!
10.5.2015	<p>Maria: "Kiitos taas kaikille harjoituksista! Thank you for today's rehearsal!!! Ja kiitos harjoitusyleisölle!!! Näytitte hyvältä, olette hieno ryhmä, ja tosi iloisena odotan torstain esitystä!</p> <p>Muistakaa että tämä on kaikille meille oppimisprojekti, meillä kaikilla on se oma oppimistavoite josta puhuimme silloin kun aloitimme harjoitukset. Kaikilla on oma tavoite showryhmään osallistumisen suhteen; kukin voi omalla kohdallaan lempeästi pohdiskella että miten se on toteutunut, ja miten sitä voi vielä toteuttaa. Ja sitten meillä on se yhteinen tavoite: tehdä hyvä show ja päästä yhdessä lavalle tanssimaan! Nautitaan ja nauttikaa!!!"</p> <p>O: "Kiitos taas superhyvästä treenistä ja katseen, kosketuksen ja piirtelyn eväistä viimeisille päiville - nyt oli juuri näiden aika ja paikka!"</p> <p>S: "Kiitos opettajille LEMPEÄSTÄ ryhmän luotsaamisesta!!"</p> <p>T: "Ihan huippua edelleen, kiitos!"</p>
11.5.2015	<p>Maria: "Shiny glitter earrings and bracelets and hair thingies for girls!!! White accessories also ok! Carina and me will bring some jewelry if you need. I will bring the fishnet stockings!</p> <p>This week's homework: Shake the body to relax! Shake each arm and leg for 10-20 seconds every day!"</p>
13.5.2015	<p>Maria: "Remember, the performance is not only an opportunity to be seen, but to see too!!! Esitys on aina ihana mahdollisuus katsoa asioita toisesta näkökulmasta: paria, yleisöä, tilaa, ja toisiamme!"</p> <p>N: "Wise words!"</p> <p>S: "Hyvin kiteytetty asiakokonaisuus!"</p>
14.5.2015	<p>Carina: "Wow! What a show you did tonight! You were beautiful and intense. Thank you for letting me be part of your experience, enriching and rewarding. And special thanks to Maria and Pasi.</p> <p>Looking forward for next and new opportunity on Sun. Go!"</p> <p>Pasi: "Mikä veto!!! onneksi olkoon meille kaikille!"</p> <p>S: "Hip hei ja hurraa koko sakkii!"</p> <p>N: "Kiitoksia kaikille"</p> <p>T: "Aivan ihanaaaaa!!!! Kiitos teille kaikille!"</p> <p>T: "Wau, upea esitys!"</p> <p>O: "Kiitos, kiitos – niin, niin hianoo!!"</p> <p>J: (sydän)</p>
18.5.2015	<p>Maria: "Kiitos tanssijat, thank you dancers!!! You made it, we made it!!! The goal was to perform in HelaTango, and we certainly did!!! Upean ammattimaisen rauhallisesti hoiditte homman kotiin! Kiitokset tästä matkasta, on ollut opettavaista minullekin. Seuraava esiintymisprojekti jo mielessä... Halaus ja pusuja kaikille!"</p> <p>N: "Kiitos kaikille!"</p> <p>R: "Kiitos kaikille! Mahtava kokemus!"</p> <p>J: "Kuten myös hieno huipennus leirille oli konsertti ja teidän esitys. Kohti uusia seikkailuja!"</p>

	S: "Kuin myös!" J: "Miten muuten sopiiko videon jakaminen?" R: "Kyllä minulle sopii" L: "Kiitos Maria ja Pasi" Q: "Kiitos kovasti koko ryhmälle ja ohjaajille! Mahtava kokemus!"
--	--

- Kommentteja ovat esittäneet Maria Laurén, Pasi Laurén ja Carina Quiroga, jotka esiintyvät tässä etunimellään; muut showryhmän kommentoijat esiintyvät tässä kirjaimella (A, J, K, L, M, N, O, Q, R, S, T)